

De saporibus

granatis. Et inter hos liquores / quidam sunt compositi / et quidam simplices. nam compositi dicuntur qui conficiuntur ex diuersis qui pariter commiscetur. Simples vero sunt qui ita permanent sine commixtione aliqua puta suis substantijs primis pducuntur. Nullus tamen liquor est simpliciter absolute preter solam aquam que simpliciter dicitur puta in elementari permanet puritate. alij autem liquores omnes / sicut et huiusmodi res ex quatuor elementis constituuntur. Simples etiam dicuntur qui cum alijs non commiscantur. Simples etiam dicuntur in quibus simplices elementorum qualitates ex prima compositione dominantur / et que a terrestri feculentia naturaliter vel accidentaliter plus colantur. Secundum autem varias commixtiones liquorum et qualitatum elementarium predominantium complexionum et varios sortiuntur odores pariter et saporibus. nam illi liquores in quibus predominatur calidum cum humido sunt dulciores. in quibus autem calidum cum sicco sunt acutiores. in quibus vero preterest frigidum cum sicco sunt acerosiores et spirituosiores. sed in quibus frigidum cum humido sunt gustui insipidiores. ut patet in pisanis / et huiusmodi. Quidam autem liquores de quibusdam arboribus incisus corticibus per attractionem caloris solaris sponte egrediuntur. ut balsamus et terebintina et lacrimus qui calore preterest mundatur / et in mirre subam iduratur. Quidam vero de fructibus arborum per expressionem colliguntur. ut vinum / oleum / siccera / et huiusmodi. quodam per adustionem ignis liquidiores partes quorundam lignorum in extremitatibus educunt magno artificio acquiruntur. ut colophoniam / pix liquida / oleum iuniperi / et similia. Quidam autem ex herbis succis exprimuntur. ut opium / aloem / et huiusmodi. qui postea calore ignis vel solis desiccantur. et quidam errore celi extrema floribus profundetur / et sic circa eorum superficiem inuiscentes apud ministerio componuntur. ut mel. quidam ex venis terre hauriuntur. ut aqua salinaria / vitrosa / alluminosa / et huiusmodi. et quibus arte vel natura fit sal vitrum alumen / et huiusmodi. De his omnibus liquoribus differentijs proprietatibus et causis sufficienter dictum est supra in li. xvij. de herbis et arboribus et earum succis. et li. xv. de venis terre. et li. xvij. de passionibus aeris. ubi tangitur de natura manne et mellis que dicuntur de aere generari. De melle tamen aliqua sunt hic dicenda / et de lacte / et sero / butyro / que de animalium uerberibus emunguntur / de quibus superius est ommissum.

Mel ut dicitur Isid. li. ix. dicitur a mellisse grece. id est apibus latine. Sic enim greci apes vocant. nam apud solertia in i

rando nature artificio parantur mella / que primitus de rore aeris sunt creata / et in arundinum folijs adinuenta. Unde et virgilius. Protinus aerei mellis celestia dona. unde adhuc in india et in arabia inueniuntur in similitudinem salis in ramis et folijs dependentia. ut dicitur idem. Est autem omne mel naturaliter dulce sardum tamen est amara absinthij cuius copia illius regionis apecule nutreuntur. Dicunt autem medici qui de rebus tractant naturis / precipue galienus. quod mel pueris et iuuenibus et preterfectis viris in quibus habundat calor / abusus est inutilis et nocuus. Senibus autem qui prava vita laborant et frigore dicitur cum vino veteri et alijs calidis conuenire (huic Isid. lib. ix. c. i.) Est itaque mel liquor dulcissimus a materia purissima arte medicinali generatus / cui tamen ex calore apis mellis substantiam componentis / et ex admixtione alicuius calidi se cum mellis substantia admiscens acumen cum dulcedine est admixtum. unde et mellis dulcedo ceteris est magis calida / sed minus humidum. ut dicitur ysa. mel ergo cum sit habens multum caloris et acritatis et minus terreitatis et aqueitatis propter siccitatem tam terre quam ignis multum est habens siccitatis et acuminis et minus frigiditatis et humoris. et ideo iudicatur mel calidum et siccum in fine secundi gradus. tamen quod sub eius est vicina temperamento et mediocritati multum est mundificatum / lauatuum et subtilitatum et sicco calore grossorum humorum in corpore incisivum. et humorum putidorum expulsiuum. quod nam mel est calidum / acuminis est propinquum. et ideo in testinorum est pungitivum / et ad feces expellendas commotivum. Item talis dulcedo sicut mellis multum est habens acuminis et caloris / non tantum opilans meatum splenis et epatis / sicut illa in quibus pura dulcedo inuenitur. ut dicitur ysa. c. de quatuor differentijs dulcedinis et saporis. Est itaque mel ratione equalitatis et temperamenti multum nature conueniens et amicum. sui ad membra multum assimilatum. perditorum restauratum. debilius membrorum confortativum. sua grossicie nocuorum fluxuum interceptivum / et latitudinis pororum restrictivum nature bene temperate custoditivum. et humorum paratorum ad fluxum nimium cohibitivum. Nihilominus tamen est mel nocuorum humorum laxativum. nam contrarias habet qualitates in effectu. et hoc secundum diuersas materie dispositiones in quas agit. nam nimis laxat / repumit / et constipat / nimis durat / diuuldit et relaxat (ut dicitur ysaac) Est autem mel conservativum. mundificatum amaritudinis temperativum. et ideo ponitur in medicinis ad preseruandum

et ad mundificandum et ad amaritudines specierum temperandum. ut dicitur in antido. nicolaus. tamen mel crudum non multum bene dispumatum valde est ventosum et inflatum/rugitus in ventre generatum. in malos humores facilliter conuersum. splenis et epatis viscositate sua opilatiuuz. colere inflammatiū. et febris diurne inductiuum. ypodriozū extensiuū. yliacis et colericis nociuum. Et igitur ut dicit constā. et ysa. in dieta. diuersas habet actiones/ quibusdam salubre est/ et sanitatis custoditiuum. quibusdam vero stipticum est et morboz generatiuum/ et est veneni occultatiuū/ quod quāto magis est rufū tāto magis ē calidū et acutū/ et humorū magis ināsiuū/ penetratiuū/ et colatiuū. quāto vero magis est albū minus est calidum et acutum. et tanto melius/ quāto dulcius purius et odorabilius inuenitur.

Fauus a fauendo est dicitur. nā fauus dicitur mel mixtū cū cera. Intra enim cellulas de cera miro artificio cōpositas apes mel colligunt et eius liquoris substantiam intus fouent et sic dicitur fauus quasi fouus siue fouens/ eo quod mel foueat et contineat intra se. vel fauus a fauore ē dicitur. nā valde fauorabilis gustui est et delectabilis ad edendū. vnde scdm Ipsi. li. xx. fau? a fagin grece dicitur quia magis comeditur quā bibitur. fagere enim grece idest comedere latine. quidam tamen vocant fauū mel a cera eliquatū et optime depuratū/ i quo summā dulcedinē gustus experitur. fauus mellis petit et requirit maxime animal quod ab amore mellis melota dicitur vnde a melle melus vel melota est dicitur (ut dicit. b.) similiter versus supra omnia mel diligit. fauos enim extrahere intendens nō sine sui discrimine arbores altas scādit. Aliquotiens autē inter fauos (ut dicit aristoteli. libro viij. f.) in profundo alueanis generantur quidam vermes parui/ sicut sunt arance et quando crescunt faciunt returrā circa fauos et dominantur super totū aluear. et ideo putrescit mel et itē ibidē bonū ē mel quod extrahitur de noua cera. nā mel quod diu manet in cera antiqua fit rubeū. et corruptio illius mellis est sicut corruptio vini in vitibus/ ppter hoc debet extrahi et est mel bonū quando simile ē auro. ut dicit idem. Itē dicit idē quod apes sedent super aluearia et suggunt quod est supfluū in fauis. et dicitur quod si non facerent hoc corrumpetur illud quod ē in fauis/ et generaretur aranea/ et sedent super fauos et sollicitē custodiūt

ne illa aranea inualecat/ et si inuenerit eaz fiet eius cibus. aliter autem omnes morerentur.

Mellum est potio vel poculum ex aqua vel vino et melle commixtū quod greci mellitratum vocant. sicut aut ex ydromel quod ex melle et succo macianorum est mixtum. sicut et rodomet dicitur eo quod succo rose mel miscetur.

Medo vel medus/ quasi menus dicitur. et est potus ex mello et aqua optime confectus et decoctus qui si crudus fuerit et mel minus bene despumatum inflationē generat in ventre et rugitus ac durissimas torsiones. et quia de facili resoluitur in fumos caput petit/ et diuersas ei ingerit passiones. bene vero decoctus et defecatus gustum delectat/ vocem clarificat. arterias gutturis et cauales pulmonis mundificat. cor letificat. corpus nutrit et impinguat. epaticis tamen et splenicis et calculosis minus ppetit. quia meatus stringit et opilat. quandoque enim mirto et alijs herbis aromaticis conditur ut sanior reddatur et odoratio/ et diuturnius custodiatur.

Ozaretum est vino et melle et speciebus aromaticis est confectum. nā species aromaticæ i subtilissimum puluerem cōteruntur/ et in sacculo lineo et mūdo cum melle et zuchara reponuntur. vino autem optimo species perfunduntur et reperfunduntur/ quēadmodum fit lexivia. et tā diu renouatur perfusio donec virtus specierum vino incorporatur/ et optime clarificetur vnde a vino contrahit fortitudinem et acumen. a speciebus autem retinet aromaticitatem et odorem sed a melle dulcedinem mutat et saporem

Pigmentū ut dicit. b. quasi pilis mentum quod scilicet in pila ē cōtusum. nā in pila species aromaticæ aguntur/ ex quibus arte pigmentaria quedam delicata pocula electa conficiuntur. vnde et pigmentarij dicuntur qui species vendunt/ conterunt/ et conficiunt/ et componunt.

Otimel dicitur acidū meleo quod ex aceto et melle eius materia conficiatur. nam primo acetum cū herbis necessarijs/ et radiabus diuerticis diu decoquitur/ et colato aceto mel purum et optime defecatum additur et ad lentū ignem usque ad

spissitudinem iterum decoquitur et bullitur ac depuratur cum albumine oui cum aceto distē paratur et in primelle paruz decocto/ nā om̄s immundicias mellis et herbarum ad se attrahit albumen oui. et supematando vsq; ad ori mellis superficiem secum ducit quas immundicias cum penna pigmentarius seu medicus caute remouet et deponit/ et fit oximel et in p̄fide mūda reponitur. datur autem cum aqua calida ad materie compacte digestionē/ mollicationem/ diuisionem/ mundificationem/ porozum apertionem/ et opilationum dissolutionem/ posset enim medicina de facili inducere periculum. si non prepararetur ad facilem educationem et cum oximelle non precederet digestionem cum simili arte et ad similes vsus de aqua et zuchara cum diuersis speciebus fit syropus/ nunc violaceus et laxatiuus/ nūcroscus constipatiuus/ nunc simpliciter/ nunc cōpositus.

Cera est fex mellis intra cuius substantiam liquor melleus ab apibus est collectus. corrumpitur autem ipsum mel (vt dicit aristo. libro viij.) quādo nimis diu cum cere feabus admiscetur. et ideo qui vult mel in sua puritate reseruare debet ipsum tempestiue a cere substantia separare. Dabet autem hoc cera proprium q̄ inter omnium liquorum feces superenatat/ et cū calefat ad fundum non descendit sed potius q̄rens superficiem sursum tendit/ et hoc faciunt partes ignee et aeree que in eius substantia dominantur. vnde cera in aqua calida resoluta deorsum aquam premit et per eius superficiem se diffundit. nam multum habet aeree leuitatis ratione cuius sic ascendit. cera autem quanto est recentior/ tanto est odoratioz/ ductilioz/ et purioz. et ad diuersarum impressionū et figurarum susceptionem aptioz/ et tam forte suscepte q̄ scripture impressio in eam est durabilioz. et talis cera virginea appellatur. Est insup cera multis vsibus necessaria atq; apta valet enī in medicinis/ in confectionibus varijs et vnguentis. nam virtutem habet calefaciuiam/ resolutiuam/ aperitiuam/ maturatiuā attractiuam/ euaporatiuam/ et consumptiuā valet etiam ad luminis nutrimentum. et ideo cera seruit in deozum templis et aris/ in domitorum mensis. vnde a cera vel a ceris dicitur cerimonie. quia in templozum cerimonijs cerei offerebantur et adhuc offeruntur. vt dicit b. vnde qui seruiunt de candelis cereis/ in ecclesia dicuntur ceroferarij. sicut qui seruiunt in

regum et pontificuz aulis primicerij nominantur. vt dicit idem. Sigillis etiam cereis littere remuniuntur/ et signantur ac si secreta occultantur. priuilegia confirmant. tabule cera simplicia vel colorata replentur et ornantur/ in quibus variarum litterarum caracteres stili officio vel inscribuntur/ vel etiam complanantur. panni quoq; lineij ad vsus varios incerantur/ libros enim inuolutos turos reddit ne aqua vel pluuia perfundantur. nam cera quamdam habet vinctuositatem qua humida fugat et per pannozum poros stilliciū penetrare interius non permittit. in calore liquefacit cera et deficit/ frigore vero indurescit. humidis et humefactis cedit/ siccis vero et asperis inbescit. et ideo humectantur sigilla ne adhereat cera illozū litteris et figuris.

Cereus per derivationem a cera/ a qua formatur est nominatus vt dicit Isidorus libro. xx. de quo quidam ait sic. Hic cera nocturnos prestabo cereus ignes. Subducta luce altera tibi luxum vt dicit idem. nam ad hoc est vsus cereozum/ vt ex eozum lumine ea que sunt in tenebris appareant et luceant. In cereo autem tria attenduntur scilicet materia/ vsus/ dispositio/ siue forma. materia vero triplex est. nam pro materia habet lichmum siue lignem. vt dicit Isidorus ipsam ceram atq; ignem. lignem qui et lichmus dicitur filum est stupeum et totius cerei substramentum. cera que circūuoluitur est luminis nutrimentum. ignis qui superponitur siue superaccenditur vniūsq; est finis complementum. nam agens in lignem mediante cera conuertit vniūsq; in suam similitudinem. vnde et in dispari natura mirabilem inter se habent aptissimam vniōez. forma et dispositio eius pyramidalis a lato incipiens et circūferentialiter agens. vsus eius est vt illuminationis gratia candelabro affigatur vel clientulozum vel ceroferariozum manibus ante dominos deferatur.

Lac est liquor dulcis et candidus in mamillis per actionez caloris ex sanguine generatus. vel (vt dicit aristo. libro. xvij.) lac est sāguis decoctus digestus non corruptus. quando enim fetus propter magnitudinē nō pot̄ nutiri p̄ vmbilicū/ p̄pat ei laca natura ex sāguie mēthuo ipulso

ad māmillas ubi digerit et decoquitur et ex albedine glandularum māmillarum in cādoris speciem transformatur (ut dicit constantinus. li. xix) eadem enim est natura menstrui sanguinis atque lactis. et ideo natura creat lac propter cibum natura quo cibatur extra. non tamen debet esse lac ante tempus partus nec post multum nisi accidat contra naturam. in illo enim tempore complentur lactis digestio in animalibus que habent tempus unicum stantem ad parandum. sed in mulieribus diversatur et propter hoc debet esse bonum lac necessario post sex menses. et est lac dulce quando bene digestum. et hoc fuit necessarium propter cibum animalis qui est dulcis. cibus enim omnium animalium non est nisi dulce et valde digestum (ut dicit idem ibidem li. xviii). f. Item dicit aristoteles. li. vi. f. animalia ouantia non habent lac neque māmillas et in omni lacte est aquositas tenuis et pars grossa que caseus dicitur. et quanto lac est spissius tanto caseus et lac animalium carentium dicitur superius magis coagulantur. lac vero animalis habens dentes in utraque mandibula non. neque eius sepum et lac huiusmodi animalis est dulce et tenue ut lac camelorum et equorum et post asine. Item idem ibidem. in quibusdam regionibus non expectatur caprum impregnatio sed accipitur urina et cum ea conficitur māmilla et exibat prius sanguis. deinde quasi sanies et post lac bonum non peius lacte impregnatur et nullum lac est in māmillis marium generaliter quavis aliquando accidere videatur aliter. que quedam autem herbe habent humorem lacteum ut titinallus et quedam arbores ut ficus cuius lacte ut ibi dicit aristoteles. lac animalium coagulatum est. et lac canum spissius est omnium animalium preter lepores et porcos. Est autem maxime spissum in partu. sed post subleuatur ut dicit aristoteles. lib. vi. in fine. vacca ante partum non habet lac sed post habet bonum et cum prius coagulantur fit quasi lapis et hoc accidit quando cum aqua commiscetur. ut dicit idem ibidem. Item idem li. x. quando puer nutritur lacte calido dentes eius citius oriuntur. post partum autem et modificationem lac mulieris multiplicatur et quedam mulieres habent solum lac in cono māmillarum. et quedam in alijs partibus ipsarum. et quoniam lac non bene digeritur coagulantur et māmille indurescunt quam tota māmilla est valde mollis et si superuenit aliquis pilus accidit magna infirmitas et dicitur pilosa et non cessabit dolor quousque exeat pilus cum lacte aut quousque putrefiat et creat. et dum lac exit non inuenitur generaliter menstruum. Quedam vero lactantes menstruant cum fuerit earum lac humidus sanguis et quoniam pueri lactantur sanguine grosso et multo accidit eis spasmus et si fuerit lactans fertilis tunc

non occet multitudo lactis. et mulier nigra nutritur lius et melius habet lac quam alba. ut dicit idem. Et similes proprietates lactis et multas alias recitat (ysa. in dieta) ubi sic dicitur. lac inquit generaliter diuiditur simpliciter. aut. n. est dulce exiens nouiter a māmillis / aut est acidum siue acre iam diu multum / aut est inter utrumque medio cre. dulce autem est magis sapidum. quoniam vicinum sanguini et amicum in ipsum de facili conuertitur. et ideo laudabile est ipsius nutrimentum. Est autem compositum ex tribus substantiis in virtute et actione varijs et diuersis. vna subtiliatiua et mundificatiua altera vero grossa et opilatiua. tertia est mollicatiua. nam suba aquosa et serosa acuta est et subtiliatiua. grossa est caseosa que frigida est et grossa et ideo opilatiua. butyrofa vero est vinctuosa et mollicatiua unde lac cum sit sua substantia aquosa et acuta est grossorum humorum incisuum et subtiliatiuum. viscerum lauariuum. intestinum mordicatiuum. ventris solutiuum. et fecis de facili expulsiuum. corruptorum humorum interius in corpore et exterius absteruiuum. venarum penetratiuum / opilationis splenis et epatis aperitiuum. et maxime si fuerit ex animalibus calide complexionis. ut ex camelis. et tale lac est ydropicorum iuuatiuum (ut dicit idem et sequitur) lac itaque laudabile est et in suis tribus substantiis temperatiuum. sua aquositate est membrorum mundificatiuum. sua butyrositate est venenis repugnantium et membrorum humectatiuum sua caseitate cibariorum ab officio stomachi ad fundum depressiuum. Est et alia lactis laus quia si temperate et oportuno tempore munda dato prius corpore accipiantur / corporis est laudabiliter nutritiuum et substantie sanguinis assimilatiuum. Si autem a corpore non mundato vel tempore non congruo accipiantur in malos humores quos inuenit est conuertiuum et ipsorum augmentatiuum in fumos calidos resoluitur / et sic erit doloris capitis causatiuum et si febris materiam inuenit / erit caloris febrilis inflammatiuum. vel si calorem naturalem inuenit debilem de facili acescit et fit in stomacho acetosum. nam quando est humor nimius et paruus calor acetositas vel putredo fleumatis generatur. et ideo lac non est frequenter sumendum nisi corpore existente temperato et stomacho inanito. nam si corpus a putridis humoribus et colericiis fuerit vacuum et depuratum si lac bene digestum fuerit / multum et bonum prebebit corpori nutrimentum. laudabilem generabit sanguinem. carnem augmentabit. humectabit corpus et exterius in superficie faciet tenerum atque pulchrum. ut. d. idem

De liquoribus

Item dicitur idē rursus. lac inquit bibentes se-
 iunos esse conuenit/ et calidū esse quando vbe-
 ribus est vicinū. nec ē aliquid comedēdū quo
 usq; lactis substantia digeratur. oportet etiā
 vt labor et motus nimius caueatur / quousq;
 descendens ad decoctionis locum digeratur
 q; ex inordinato motu et calore nimio subito
 generato eius vinctuositas in fumū nociuū re-
 soluetur et grossiori parte remanēte indigesta
 multiplex corruptio generaretur vt dicitur idē
 Electum autē lac vt dicitur ibidē. debet habere
 quatuor qualitates/ colorē/ odorē/ liquorē
 et saporem. Colorē albiſſimum dicitur a citri-
 nitate et rubore et liuiditate marie alienū. Do-
 rē gratum ab horrore et a grauiditate remonē
 Liquorem inter subtilem et grossum medium
 cuius mediocritatis signum ē si gutta sup vn-
 guem posita remanet continua et nō liqueſcit
 cuius guttule forma inferius est lata et superi-
 us est acuta. Saporē habet acceptabile qm
 nec amaritudine nec salsedine nec acedie ē ad-
 mixtum. Inter omnes autem istas differenti-
 as lactis/ femineum magis creditur esse tēpe-
 ratum. q; omne lac naturam et complexionem
 animalis cuius ē naturaliter imitatur. et ideo
 quia humana complexio maxime est tempera-
 ta/ ideo muliebze lac maxime tēperatum. pro-
 pter quod maxime est nutritiuū humectatiuū
 et asperitatis anguloꝝ oculi potissime mitiga-
 tiuum. et quicquid de bonitate lactis supra di-
 ctum est totum concurrit in hoc lacte.

Hac camelinus ex animalis calida
 complexionē ceteris magis est ca-
 lidū/ et plus subtile et minime vn-
 ctuosum/ et minime nutritiuum. diureticum et
 opilationū aperitiuū. et iō ydropicoꝝ ex opi-
 latione est potissime iuuatiuū. nā camelus na-
 ture est calidissime ppter qd calor dominans
 sāguinis attrahit vinctuositatē. et ideo sāguis
 remanet sine vinctuositate. Cum igitur laci-
 bil aliud sit qm sāguis secundo decoctus/ sa-
 por sāguinis cameli saluus est et acutus. et iō
 bumoz est inasiuus subtiliatiuus et grossicie
 atenuatiuus. Quere supra de camelo i tractu
 de animalibus.

Hac vaccinum lacti camelino ē op-
 positus. nā vacca nō habet tm ca-
 lorē vt sāguinis attrahat vinctu-
 ositatem. et ideo eius lac fit valde vinctuosus
 et maxime nutritiuum. plus. n. nutrit lac vac-
 cini qm pecorinū/ lz pecorinū sit magis calidus
 qm vaccinū. cuius rō ē. vt. d. idē. q; cū vaccinū
 lac nō tātum habeat calorē quātum pecorinū

nū parua vinctuositas sibi sufficit et illa tota re-
 manet in lacte et exuperat caseitatē. et ideo ma-
 gis nutrit/ q; subā vinctuositatis nutritibilior ē
 qm caseata. q; calidior et humidior et calori sā-
 guinis vicinior et facilior in sāguinis mntari-
 onē. et illa vt dicitur antiqui melius et citius nu-
 trunt que citius et facilius in sāguinē cōmu-
 tant (vt dicitur ibidē) lac tamē pingue melius nu-
 trit qm ipsa pinguedo que calidior est/ q; subā
 lactis habet aquositatē liquidā subtiliantem
 et interiora corporis penetrantes. sed sola pin-
 guedo aereitate sua superenatat/ et ppter hu-
 miditatis sue substantialis grossiciez cito coa-
 gulat et indurat. et ideo lac vaccinū sua aquo-
 sitate ad interiora penetrat. sua vinctuositate ca-
 lorē naturalem roborat. caseitatis sue pauci-
 tate naturā multū nō aggrauat/ sed potius ad-
 iuuat et sustētat. vt dicitur idē. Alio igitur modo
 lacte est vtendū ad nutriendū. q; tunc tribus
 eius substantijs pariter est vtendū. Alio mō
 ad mundificandum et calorem mitigandū q;
 tunc serositatis liquamen est a butyrositate se-
 questrandum. Alio mō ad calefaciendum et hu-
 mectandum. Lactis etiam vsus consideratur
 secundum subtilitatem et grossiciem et medio-
 critatem. vt dicitur idē. Subtilitas autem attrē-
 ditur in substantia et in actione. In substantia
 vt illud est melius quod cōplexioni humane
 est vicinus vt lac feminum/ quod tanto est
 vtilius quāto māille est vicinus efficacius
 est enim contra venena / contra renū et vesi-
 ce mala/ contra pulmonis vulnera si multū
 aerem non tangat et eius virtutem aeris qua-
 litas non immutat. Subtilitas vero in actōe
 eius butyrositatis cum caseata separatur et a-
 quositas tunc cum acumine augetur. vt patet
 in camelino quod minime nutrit. calore tamē
 suo et subnili liquore ydropicis subuenit et suc-
 cūit. lac vero grossissimū est vaccinū et minus
 ceteris liquidum et aquosum minus acutus et
 minus butyrosus. vnde bene nutrit/ stoma-
 cho cōuenit/ membra confortat. calorem epa-
 tis et stomachi refrigerat corpus impinguat et
 augmentat. vulnera intestinoꝝ et matricis sa-
 nat. Est autem tanto melius et salubrius si la-
 pidibus fluuialib; accensis et intus extinctis
 tota aquositas p parte maxia cōsumatur.

Hac caprinum inter predictas dif-
 ferentias tenet medium/ quia i su-
 is tribus substantijs post femi-
 ninū ee dicitur potissime tēperatū et iō p pulmo-
 nis vulnera et renū ac vesice vicia cū zuchara mul-
 tū cōfert. eius verū a caseo et butyro separatū

maxime est colatiuū mūdificatiuū et colere repressiuū. lac aut caprinū per se multū bibituū i stomacho de facili coagulatur. et ideo ne noceat cū modico mellis et salis gēme tēperetur et nunq̄ coagulabitur. et si inceperit coagulari in stomacho dissoluetur. et q̄ caprē pascuntur siccis et ramoz extrematibus eaz lac ē minus aquosū et magis stipticū et stomacho congruū. Nā lac ex pascuis diuersificatur. nā que pascuntur teneris et recētibus herbis lac faciūt aquosū et subtile. et stomacho est nociuū. que vero herbis laxatiuis lac faciūt mortificatiuū et neruoz pūgitiuū. et ē nociuū et laxatiuū.

Lac pecorinū magis est calidū et siccū q̄ vacinū. minus habens butyrositatis et plus caseitatis. et ideo minus nutrit nec corpori ita conuenit vt vacinū. Mōstratur aut hoc ex granitate sui odoris. nā vt dicit galie. lac pecorinū in odore est grauis. q̄ vacinū. et ideo magis ē flemmaticū. magis aut nutrit q̄ caprinū. s̄z min⁹ vacinū. vnde minus ē tēperatū q̄ caprinū.

Lac asininū est temperatū et nutritiuū resūtiuū. nentris tñ resolutiuū et neruoz remollitiuū. et membroꝝ rū siccitate et calore induratoꝝ humectatiuū pectoris iuuatiuū et tussis et anbelitus difficilis mitigatiuū. vulnerū renū et vesice curatiuū.

Lac caballinū vicinitatē habet ad camelinū i subtilitate et acumine et calore i apostematibus manicū est iuuatiuū aperitiuū et menstrualis fluxus p̄uocatiuū. si causa menstroz calida sit et sicca quam pprietatem habet illud lac ab omni lacte alio separatum. vt dicit ysa.

Lac porcinū scōz ysa. est subtile et aquosum. quia ex sua frigiditate i coctū remanet et indigestū. et ideo si scōm medicinā accipiatur paruū aut nullū confert iuuamentū. sed si scōz abū cū succo oz dei sit coctū bonū generat et humidum nutrimentum. vt dicit idem.

Lac animalium partū vicinorum est subtile et aquosū. q̄ aquei humores adunantur in animalibus tpe part⁹ q̄ os matricis clauditur. et lac aquosus humoribus cōmiscetur. et iō eo tpe ē nociuū. vomitus et fastidij puocatiuū. asperitatis remollitiuū. et villoꝝ stomachi lubricatiuū. ventris laxatiuū. dūz ad digerēdū et stipticū et in stomacho coagulatiuū. et pessimaz infirmitatū generatiuū. et ex fumo ascendente cerebri

percussiuū. et doloris capitis causatiuū fetoris dentiu et anbelitus induciūz. vnde si lac fuerit corruptū vel plus debito assūptū. vel alio modo vel tpe q̄ expedit sit acceptū. multaz infirmitatū ē generatiuū. maloz humorū et lubricoz est nutritiuū. bonoz humorū ē corruptiuum. arenaz in vesica et i renibus ē adunatiuū et putrefactiuum. caloris naturalis debilitatiuū. et innaturalis caloris ac febriū inflāmatiū. gingiuarum et dentiu infectiuū pustularū pessimarū et scabiei i paruulis causatiuū. rugitus et ventositis excitatiuū. opilationem renis et epatis affectiuum. stomachi grauatiuū. et lubricitate sua cibanoꝝ ante digestionem expulsiuū. et siclienterē induciuum. has et multas alias inducit lactis corruptio passiones. Sed hec de lacte bono et malo nunc dicta sufficiant.

Serum est pars lactis aquosa a lactis alia parte per coagulū sequestrata. nam coagulū partes butyrosas et caseosas simul iungit et ab eis qd̄ liq̄dum est et aquosum diuidit et discernit. cuius effectus superius recitantur. habet enim virtutem putredinis lauatiuam. nā intestina lauat et vulnera intestinoꝝ de sanie mūdificat. pectus purificat. sitim sedat. acumen colere rubei mitigat. scabiem et impetiginem mūdāe splen et epas deopilat. quere supra i primo secundum ysa.

Butyrum a buēdo idest perfundendo est dictū. vt dicit b. Sua. n. vncuositate et humiditate habet imbuerē et perfundere corpora que tangit. nā butyrum est flos lactis multum habens caliditatis et humiditatis cū dominio acritatis ratione cuius habet multū vncuositatis. Est n. butyrosa subā naturaliter calida et humida viscosa et vncuosa humane cōplexioni vicina (vt dicit ysa.) vnde sepe comestum stomachi est humectatiuū. ventris solutiūz. maxime si recens fuerit et ideo antiqui vt dicit idem. asimilauerunt butyru oleo mixto pinguedinē dicentes q̄ si quis acceperit valet sc̄reati p̄ctoz et pulmōni si ibi fuerit apostema quia p̄prie ē maturatiuū. et humorū dissolutiuū. et superfluoꝝ pectoris mūdificatiuū. maxime si cū melle vel zuchara comedatur. sed tūc minus est maturatiuū et sc̄reationis ampl⁹ iuuatiuū. vt dicit idem. subdens ibidez butyrum repugnat venenis. membra humectat asperitatem oculoꝝ eius lotura mollificat et emūdat apostēa dissoluit et maturat. vulnera

De liquoribus

pulmōis gutturis et pectoris mire sanat renū et intestinorū morfuras mitigat. nervos indignatos et contractos seu spasmatos mollificat atq; laxat. vt dicit idē (dicit autem auicēn.) qd contra venena interius sumpta singulare presidū est/ si intoxicatus butyrū in lacte calido resolutum bibat et magna quantitate. nam vinctuositate sua opilat meatus ne ad cor ascēdat subito vis veneni. preterea venenositatez totā ad se attrahit et ipsam inuiscat. per vomitū euacuat de corpe et educit (vt dicit idēz. sicut autē sic. flos lactis siue superenatās et pinguedo recolligitur in vase mundo/ et cū quodā lato ligno rotundo et pforato diutissime percutitur per violentiā et mouetur/ ex quo motu calor naturalis in substantia lactis excitatur/ et cōfortatur totā vinctuositate in simul recolligit que sua leuitate superficiem petit. serosa vero aquositas cū partibus casiatīs inferius descēdit et butyrose substātie tanq̄ nobiliori cedēs fundū petit et illa butyrofa substātia que enatat in superficie recolligitur/ et ad vsus varios necessarios in vase mūdissimo reseruat. qd quāto recentius/ tāto est saporosius et gustui delectabilius inuenit. Est autē in principio molle et liquidū/ sed paulatim naturali calore contra humiditas partes inualescēte et eas cōsumēte mediocriter indurescit. vnde bene et munde reficit et nutrit/ et pulmēta loco sagiminis vel olei bene condit. Salitur autē aliquantulū vt melius conseruetur. et vt eius potentialis humiditas siccitate salis temperetur. isup vt eius saporositas augmentet. nā gustui in sapore ē magis gratū quādo mediocriter ē salitū. quādo autē nimis antiquatur eius sapor cū odore diminuit et in grauē odore et sapore gustui horribilē transmutatur. et tūc nō valet ad cibaria cōdiēda. valet tū ad varia medicamina et vnguēta. qz sepe accidit id qd nō puenit gule cōgruit tamē nihilominus medicinē alicui.

Caseus vt dicit Jsi. libro. xx. a cārendo ē dicitur/ eo qd tā diu in vase premitur quousq; sero careat et a lactis aquosa substā separetur. vnde dicit casus quasi carens eo qd quando est siccus humore caret seu liquore (vt dicit idē) Secundum. h. vero carens a cadendo est dicitur/ eo qd de facili cadit et recedit. cadit et labitur inter digitos facientis. Est autem caseus fex lactis nam vt dicit ysa. (caseata substantia lactis frigida est et grossa et ad digerendum dura. tarde enim descendit de stomacho et magis attrahit

net stipticitati q̄ solutioni. et est grauis stomacho et epati renibus et spleni maxime si loca illa fuerint opilationibus preparata/ et calculos in renibus generat. et ideo ppter ista mala accidentia dicit constan. qd omnis caseus vniversaliter est malus/ tamen caseus qui lacti est vicinus minus est nociuus. Unde distinguit ysa. inter recētem veterem et mediocrem. recēs caseus quia adhuc recens est malos humores non generat/ quia adhuc retinet partem dulcedinis et aquositate ipsius lactis. et ideo ad digerendum est facilior/ et ad nutriendum laudabilior et ventris solubilior/ et maxime si nō fuerit salitus quia salsedo ibi saporem causat et aufert dulcedinem. nāz nimis salsus nimis est desiccatiuus et stomacho est nociuus. carēs autem omni sale magis est nutritiuus et corporis humectatiuus et magis carnis augmentatiuus stomacho tamen est nociuus/ et de facili in fumositates resolutiuus si stomachus fuerit calidus. Si vero fuerit frigidus in acetositatem est de facili conuersiuus. Mediocriter igitur salsus melius digeritur et minus stomacho est nociuus. sine sale enim de facili est acetosus. minus vero salsus stomachi fit morosus/ et sanguinis incensiuus.

Carus autem casus ē acutus et valde siccus ad nutriendum grossus et ad exeundū de stomacho nimis durus qz si lactis aquositas ē ablata acumen et siccitas coaguli ei dominantur. vnde etiā subtilitatem exiit. et ideo superfluitas corporis nō ita inde subtiliatur sicut alijs subtiliantibus/ vnde duobus modis nocet corpori/ quia eius corruptio et grossities nutrimenti superfluitatem ingrossat et corrumpit. stomacho nocet qz per acumen coaguli repugnat omnibus alijs de iuuantibus et in nutrimentum peius ipsa iuuantia transducantur. vnde si in corpore inuenit grossos humores in renibus et in vesica lapides parit. grossos enim humores calidus et incensos coadunat et cōpingit. Est igitur vitandus ita vetus. nullus enim confert iuuamentum neq; nutrimentum nec obedit digestioni nec bonum generat sanguinem nec ventre humectat nec vrinam puocat/ sed inuentiaz humiditatem constringit et desiccet. omnis itaq; caseus vetus durus siccus et spongiosus pre siccitate et porosus/ ad rumpendum facilis nihil habens vinctuositate corpori est nociuus minus autē ē malus vinctuositate vel asius q̄ oculatus et porosus. nā pūctio subē signum est

humoris et vinctuositas qui autem porosus est/minus est malus quando est recens quam nimis vetus. quia ut dicit dyas. caseus recens humectat ventrem. vetus stringit maxime elixatus/vel si ab aqua abstractus affertur et maxime si ante prandium assumatur. Ideo enim stomachi sua grossicie obturat et abum descendere ad intestina non permittit. post prandium autem sumptus cibaria comprimunt/ut torcular et ad locum extrinsecus descendere compellit. Caseus inter veterem et novum medius multum est nutritivus propter eius saporositatem et grossiciem/et quod calore naturali velociter induratur. quanto autem calor naturalis ei dominatur magis/tanto plus et fortius indurescit/et magis membris inborescit (bucisque ysa. in dieta) secundum autem dyas. et aristoteli. li. iij. f. quanto erit in lacte multum casei plus erit cibi. Est autem caseus secundum dyas. veneno contrarius. nam grossicie sua et butyrositate opilat meatus venarum et non permittit ad cor ascendere vim veneni. Caseus enim recens appositus calidus extrahit venenum a moribus venenatis et huius signum est/quia appositus super morsus rabidi canis aut serpentis totus candor casei convertitur in linorem valet etiam contra antracem et alia apostemata venenosa vel extra superpositus vel comestus. in multis etiam alijs convenit medicine ut. d. idem.

Coagulatum est lac in quorundam animalium stomachis inspissatum. cuius virtute lac aliorum animalium coagulatur in qua parte butyrosa cum caseata aggregata pars serosa et aquea a partibus alijs sequestratur. dicit aristoteli. li. iij. f. quanto inquit lac est spissius/tanto caseaceus et coagulacius. sed lac animalis carentis dentibus in superiori mandibula coagulatur. lac vero habentis in utraque non sic necius sepum. Item ibidem dicit lac coagulatur ex coagulo et lacte ficum quando lac ficum aggregatur in lana/ deinde abluuntur illa lana cum modico lacte et citius admiscetur illud lac in residuo et sic totum coagulatur. Item ibidem coagulum non invenitur nisi in ventre suggestivum adbucentium. in illis qui non habent dentes in utraque mandibula non invenitur nisi in lepore. quantoque autem plus venustatur coagulum erit melius et valet contra fluxum ventris maxime leporis parvi et cervi. ut. d. idem aristoteli. Idem lib. xvi. dicit accidit lacti quod coagulatur per coagulum quando coagulum est lac in quo est calor spiritualis. et ideo adiuvat et sus-

stentat lac sicut maris spermia sustentat menstrualem sanguinem femine in matrice. quoniam natura lactis et sanguinis menstrui eadem sunt. ut dicit idem ibidem. De coagulo dicit ysaac. f. de caseo. coagulum inquit coagulatur virtute sui acuminis et caloris atque siccitatis sibi dominantis quibus sua humiditas finitur. et quantum coagulum sit in omni caseo minus sentitur in recente propter multitudinem sue humiditatis. Coagulum itaque in stomacho lactantis animalis et ruminantis invenitur quo sal admiscetur/et sic super ignem in fumo desiccatur et induratur/ cuius modica particula cum fuerit in pauco lacte tepido resoluta et cum residuo lacte admixta totum coagulabit quod est coagulabile et condensat. unde patet quod consimilis virtus latet in substantia coaguli qualis inest substantie seminis masculi. ut dicit aristoteli. avicenna. ysa. et alij. et beo dicta de li. quoribus nunc sufficiant.

Sunt autem quedam virtutes in humoribus et liquoribus et rebus alijs inherentes. de quibus hic breviter aliqua inseremus. nam sunt diversae completiones et virtutes diversis rebus dominantibus diversimode reperiuntur operationes. ut est virtus operativa/maturativa/mundificativa etc. Aperitiva itaque virtus operatur per calidum et siccum cum subtili substantia. ut patet in cepis succopozis/et in alumie et bismoi/ex quorum perfectione operuntur ora venarum/et emoroides provocantur/ ut. d. costan. Rarefacitiva virtus operatur per calidum et humidum. nam calor rei substantiam penetrat et dissolvendo humiditatem sibi obedientem aperit et dilatat. ut patet in malva et sambuci mediana cortice et bismoi que bullita in oleo autem rarefaciunt et extendunt ut dicit idem. Opilativa virtus operatur per frigidum et humidum cum obtusa substantia. ut patet in dragato/ albugine oui/et pallio. nam beviscositate et obtusitate substantie poros replent et frigiditate costringunt. Inspissativa virtus operatur per frigidum et humidum. ut patet in madragora/que imposita super cutem ipsam inspissat. ut. d. idem. nam frigiditate costringit partes humiditatis liquidiores. Et humiditas partes centrum reddit substantiam spaciosam/ et per consequens spissiore. aliquando autem operatur per calidum et humidum. nam calor consumit partes liquidiores/quibus consumptis partes terrestres redduntur spissiores. Indurativa virtus operatur per frigiditatem et siccitatem quod utraque qualitas movendo ad centrum totam substantiam reddit duriores quibus autem operatur per frigidum et humidum frigiditate partes liquidas costringente. ut patet in gelu et in glacie. quandoque etiam per calidum

De liquoribus

et sicca partes terrestres cōpingendo et per cōsequens indurando vt patet in latere et i luro. Asperitua virtus opatur p calidū et sicca cum grossa substantia. nā calor quod est subtilius eleuat et mouet ad circūferentiā / et illud acuit in conū. quod vero grossius et sicca tendit ad centrū et sic fit tota substantia inequalis / que i equalitas ē causa asperitatis. ppter hoc opatur asperitatē in humido frigiditas coartādō et cōstringendo partes rei circūferentiales ad mediū nō pmittēdo partes liquidiores se diffundere ad extremū. ppter qd partes superiores in quibus domiatur frigiditas acute et aspere exterius sensui ostenduntur. qz fm diuersitate materie impressionē a frigido et calido recipientis varie sunt et diuerse rez cōditioēs et proprietates et rez cōmixtiones naturaliter vel accidentaliter derelictē. vt p3. et vt dicit auicē. et constā. et est expressū supra in tractatu de q̄litatibus elementariū proprietatū. Itē virtus est mollificatiua que opatur p calidū et humidum / vel per calorem humiditas partes dilatē et rarefaciē / et partes a pabus disgrātem. vt facit dialtea que humida est et parum calida medio criter tamē calore sui aperit / et ex sup habūdātia humiditatis sue humores fluidibiles reddit / et sic per consequens mollificat et remollit. vel hoc fit eo qd calore dominante sup partes aqueas et terrestres / eas resoluente in partes aereas et celestes. vt patz in vaporibus terrestribus et aqueis attractis ad interstitia aens que resoluuntur in mollissimas pluuias et guttulas / nuncioris nunc grandinis siue niuis (vt dicit cōmen. sup li. iij. methe) secundam sensum etiam est manifestum vt caloris dura remollescere / et superueniente actione calidi partes partibus inuicem vix berere. vt patz in cera. et in alijs liquefacilibus super quarum partes aqueas et aereas virtus ignea dominatur vt dicit constant. Virtus autem maturatiua sicut et digestiua p calidam virtutem et humidam opat sicut et retentiua p frigidam et sicca / et expulsiua p frigidam et humidam. et apertiuā p calidam et siccam principaliter opatur. Attractiua virtus p calidum et siccam opatur. vt patz in diptano serapino et stercore columbino / et consimilibus. Laxatiua habet opari p easdē virtutes s3 vehementius. vnde que vehementer attrahūt laxatiua sūt vt scamonea etc. opatur etiam p frigidum comprimendo. et p humidum lenificando et lubricando. vt patet in prunellis thamarindis etc. Putrefactiua quandoqz p calidum et humidum opatur.

quandoqz vero preter bec. et maturatiua per calidum et siccam sicut et attractiua vt patz in cantharidibus et flammula et huiusmodi vehementer calidis que pustulas generant et canem vlceraunt valde cito. De alijs autē virtutibus et consimilibus dictū est supra. li. iij. de proprietatibus elementariū qualitātū in libro. vij. in tractatu de remedijs morborum.

Putredo est substantialis humiditatis corruptio pueniens ex indigentia caloris naturalis sup habundante calore alieno. calor enim innaturalis agens in humidum quod nō regit a naturali causa est inductiua putrefactōis (vt dicitur super li. methe) omne autem terreum frigidum difficilius putrefit q̄ calidum. vt dicit aristo. similiter coagulatum ratione frigidi tardius putrefit. vt est videre in glacie et in cristallo. omne enim feruidum tardius putrefit q̄ minus calidum. vt dicit aristo. nam intentio caloris inducentis feruorem fortior est calore aeris siue aliunde venientis. et ideo non permittit se vni nec aliquam circa rem feruentem permittit fieri immutationem. omne enim motum tardius putrefit q̄ non motum. vt dicit aristo. nam motus inducit calorem conseruantem et calorem excitat naturalem. Insup omne fluens tardius putrefit / q̄ non fluens. vt dicit idem. nam calor accidentalis ex aere continente infirmior est et debilior q̄ calor naturaliter generatus ex motu siue ex fluxu. et ideo de facili se vni non permittit. omne autem corpus multum idest multe magnitudinis tardius et minus putrefit q̄ corpus paucum. vt dicit idem. nam si corpus est calidum plus h3 caloris naturalis resistens causis putrefactionis. Similiter si est frigidum sua naturalis frigiditas melius resistit calori accedē tali inducēt putrefactionem in magno corpore q̄ in paruo corpore. et hoc patz in mari (vt dicit aris) nam mare diuisū cito putrefit / vniuersum autem nunq̄. Similiter est videre in aquis alijs magnis quarum partes diuise a totali flumine cito putrefcūt. et ideo in partibus sic diuisis vermes generāt p putrefactōez. rō est. qz calor naturalis disgregās i eis facit subtile diuidi a grosso / et terciū ab aq̄o et aereo ex substantia autē subtili aq̄a et aerea a grossiore pre p calorem seq̄strata idē calor disgregās facit generari vermes et alia aialia et hoc ē qd dicit aristo. quia calor naturalis disgregās cōstare facit disgregata et cōuertit in naturā aialis / et hoc per putrefactionem vi caloris extra

nei introducta. vt. d. cōmen. Putrida igitur sūt gustui horribilia et abhominabilia stomacho et nauseam puocantia. Sunt et grauis odoris et mali saporis et deformis caloris/ manus insufficientia contingens. contraria sunt humane cōplexioni et subitam inducentia sanis corruptionem/serpentibus tamen et vermibus prebentia cibū et refectiōne. que aut sunt disposita ad putrefactionem p associationē ad putridū celerius recipiunt corruptionē/ et sic mēbra putrida corrūpūt sana/ et cū nō sint spūi puia priuant spūalia mēbra. Que igitur sunt magis vicina magis influūt/ vnde nō pōt sanari mēbrū quod incipit eē putridū/ nisi a putredine penitus sepetur vnde que putrida sunt nō sūt vtilia nisi solū ad hoc vt prescīdatur/ eijcātur aut cōburantur. Sunt et alie virtutes quibus mediantibus opatur natura/ vt virtus nutritiua seu passiuā in vegetabilib⁹ et i aialibus hōr⁹ generatiua tā i bipedib⁹ q̄ i q̄drupedib⁹. virtus vero ouatiua taz in reptilibus quibusdam q̄ in volatilibus. sed de generatiua et nutritiua et alijs sibi ministrantibus sufficienter superius dictum est li. iij. de generatiōe boīs in li. xvij. de generatiōe aialū in generali/ et iō de eis ē superfedendū. Virtus aut p̄creandi oua ē in aialibus anulosi corpis/ vt in serpētib⁹ araneis scōrpiōib⁹ et similib⁹. et i nātātib⁹/ vt p̄ in cācris/ sepijs/ et alijs infini⁹tis. et volatilibus/ vt i oibus bipedalibus. qz vt dicit aristo. li. v. a. bipedia inquit nō generant animalia preter hominem.

De ouis

Orimo igitur in predictis animalibus semen decusū i q̄dā corpuscula puā/ mollia būda/ et subalbida coagulat et trāsformatur/ ex quibus per operationes diuersas animātia p̄creātur. et talia corpuscula oua sūt dicta/ eo q̄ sūt vuida idest eo q̄ intrinsecis humoribus sint plena (vt dicit Arist. li. xij. g) nā ē humidū q̄ exterius humorē hz vuidū q̄ interi⁹ q̄dā tñ (vt. d. idē) putāt ouū grecā habere originē. illi. n. dicūt oia lra. u. ablata. Qua autē quedā inani v̄tō cōcipiūtur s̄z nō sunt gignātia nisi que fuerit masculino cōcubitu cōcepta et seminali spū penetrat vt. d. idē. Quorū autē tantā vim dicūt eē vt lignū eis p̄fusū nō ardeat/ nec vestis quidē adurat. vt. d. idē. admixta quidē calce glutinare ferūtur viti fragmenta vt. d. idē. Qua igitur priō gignūtur. deinde calo

re mīni corpis formātur et aiantur (vt. d. Arist. do) Scdm aut aristo. li. iij. et v. ouāt volucres et pisces et serpentes sed multum differunt in bonitate et malicia. in quantitate et qualitate in substantia et in forma oua tam volucrum q̄ piscium et serpentum. ouant aut generaliter aues in fine veris et in principio estatis. vt. d. arif. li. v. p̄ter q̄ auis marina que d̄r alcio. qm̄ illa auis ponit oua in principio hyemis et cubat. xij. dieb⁹ atēq̄ pulli cōpleāt vj dieb⁹ a principio hyemis. vij. p̄ sicut. d. simoides illi. suo vt. d. Arist. de hac aue li. xij. i litore stagni oceani alcion i hyeme nidū facit septē dieb⁹ et ouat et excubat sup oua/ qua excubate septē diebus quiescit mare silentibus ventis et continua septē diez trāquillitate mitescit pelagus natura rez ei⁹ fensibus educēdis/ exhibēte obsequiū (idē. d. pli. et basi. in exame. et ambro.) alie tñ aues ouant bis i āno vel plures vt hyridines/ sed priā oua corrūpuntur p̄pter hyemē. oua vero posteriora cōplentur. Aues vero domestice vt ibidez dicit aristo. ouant tota estate sicut galline et colūbe/ et p̄cipue quando bene pascuntur. et locus earū est calidus. Idē aristo. li. vi. a. quedā aues ouant toto anno p̄ter q̄ duobus mensibus tropicorū .s. in iulio et decembri vt galline. quaz q̄dam ouant bis qualibet die/ et q̄ multū ouant cito moriuntur columba autem quandoq̄ decies ouat in anno/ sed pauca ponit oua. et alique que multū ouant multotiens vt columbe/ aut multa vt gallina. et aues curuorū vnguiū sunt paucorum ouorum. et quedam ouāt in nidis. et quedam in arboribus cōcauis. et quedaz in foraminibus terre et cauenis. et quedam in aruis et in rupibus. et quedaz in arenis vt strutio q̄ non fouet oua sua nec cubat super ea/ sed calole. solis cōplentur et animantur in arenis. et quedam oua fouētur in nidis factis in arborum ramis. et quedam in petris altissimis/ et quedam in arundinetis/ sicut oua auium aquatiliū. Dicit etiam aristo. libro vi. oua auium sunt dura exterius. et quedam sunt duorum colorum/ quia citrina interius et alba exterius. oua auium fluuiialium diuersificātur ab ouis aliarum auium que in sicco nutriuntur/ quia citrinum est in istis magis q̄ duplum ad citrinum. oua auium que nutriūtur prope ripas variantur etiam in colore. nam columbarum sunt alba sicut gallinarum et auium palustrium sunt glauca. et quedam sunt sicut picta vt oua passerum. Item diuersificantur oua in figura. quoniā quedā sunt acuta et quedā lata prius vero erit latum/ postea acutū. oua vero

De ouis

longa capitis acuti pducunt mares. habentia vero loco acuminis rotundū pducunt feminas. In calidis aut regionibus ponuntur in fimo ad solē / et cōplentur vt in egipto. et in quibusdā locis in plumis calefactis / sicut in quadā ciuitate quidā potatoz posuit oua sub puluī nari / et dixit q̄ continuaret potū quousq̄ et illis ouis pulli extraherētur. Aliquādo etiā ponuntur oua in vasis calidis et extrahuntur ab illis pulli. vt dicit idē ibidē. recepto tū semine maris in matrice simul cū semine femine / ita tū q̄ semina cōmifecantur. in principio apparet albū / deinde fit rub eū in modū sanguinis et post totaliter fit citrinū. deinde paulatim operante natura remanet citrinū in medio et albū in extremo / et cū cōplebitur eribit et tunc mutatur a mollitie in duriciē / q̄ in exitu coagulatur et perfectissime indurat. vnde oua q̄ diu sunt in ventre sunt citrina quadā pellicula albida inuoluta. sed quādo sunt formata et completa induratur. et illa duricies testa nuncupatur et est idē testa in coaguli oui quod ē embryo vel folliculus in corpore pueri iā cōcepti. sed ppter fortitudinē vel intensiōē caloris in corpore auis dominantis plus induratur. et hoc fuit necesse ppter intensiōē liquiditatis pseruatiōē. Quant aut multae aues oua veni sicut faciūt galline et anseres. vt dicit aristo. ibidem li. ij. et hoc accidit ex superfluitate humoris semialis in corpore femine suphabūdantis. et sunt oua veni parua et insipida et humidiora alyis et sine dura testa / et posita sub gallina non alteratur / s̄ remāet albū albū / et citrinū. citrinū talia oua inueniuntur i gallinis et asenb? pauōibus et colūbis. formatur pullus i ouo et completur citrius in estate q̄ in hyeme. q̄ oua galline funduntur in xvij. diebus in estate / et hyeme in. xxv. et q̄ tonitrua veniunt in hora cubationis oua corrūpūtur. similiter frequēter nuda manu tāgūtur. galline etiā veteres ouāt in principio venis. et oua galline iuuenis sunt minoris corporis / et vniuersaliter si gallie nō cubauerint super oua sua infirmabūtur et corrūpūtur. s. oua / et ouuz galline cōpletur post coitū in xi. die. Et quedā aues in coitu nō seruant sexu sed saltat femina sup femina / et masculus sup mare. vt perdices et colūbe / et talis coitus facit odorē fetidū et oua nō pullificatiua / sed sunt sterilia quēadmodū oua veni. vt dicit aristo. In ouis aut galline post tres dies cubationis apparent signa pulli et tunc ascendit citrinū versus acutū ad illū locū a quo icipit fissura / et apparet quasi gutta sanguinis i albumine oui / et est principiu seu materia ipsi

us cordis. vt dicit supra in tractatu de aibus de generatione pulli quere ibi. Item oua i quibus sunt duo vitella faciunt gemellos pullos et parua et subtili tela diuiduntur ab inuicem bec vitella vt dicit ibidē aristo. et aues que comedunt carnes non ouant nisi semel in anno ppter hyridines que bis ouant. aquila. n. ouat tria oua et eijcit tertiu a mdo / et cubat sup oua xxx. dies. bucusq̄ an. li. vi. Item idē li. xvij. auium genera ouāt oua cōpleta dure teste / nisi accidat occasio per ifimitatē. Item aues multae generatiōis faciūt sepe oua veni / q̄ nō ptingit aibus boni volatus neq̄ curuorum vnguium. quoniam aues multorum ouoz sunt multe superfluitatis. Superfluitas aut auium vnicorū vnguium trahit in plumas et i vngues et in alas et ideo earum corpus paruum est durum et acutum et macilentum. et propter hoc non sunt tales aues multorum ouoz neq̄ multi coitus. aues enim corpulente ppter corpulentia et calorem ventris ouant multoties. Similiter aues parui corporis sunt multi coitus et multorum ouoz. sicut patet in quibusdam gallinis que quanto sunt magis parue / tanto erunt plurium ouoz. quia abus talium transit in creationem ouoz. Item oua veni non erūt in aibus boni volatus / quia superfluitas earuz est pauca et ideo ouāt pauca. oua veni sunt plura auis conuenientibus generationi pullorum et sunt minoris quantitatis / quoniam nō sunt completa propter multitudinem suam. et sunt minoris delectatiōis quando comeduntur / quoniam in omni re delectabilius ē quod est digestū et dulcius q̄ indigestū et quedā aues quando olfaciunt mares et audiunt voces suas implētur ouis quia sunt multi cibi et multe superfluitatis et caloris et ideo non sunt fortiores appetitus et cito spermatizant et ouant cito quia superfluitas illa transit in ouozum naturaz vi caloris. Item generatio auium ex ouis erit quando femina sederit super oua et calefecerit ea. et quia pullus in ouo non potest compleri sine nutrimento / ideo natura posuit album suuz interius i ouo et indigent oua ppter debilitatem suam calefactione. et ideo oua cito complentur in diebus calidis / quoniam tempus calidum iuuat digestionem creationis. Est autē albumen materia et sustentatio pulli. vitelluz autē abus pulli et nutrimentuz eius / et propter hoc albū et citrinū disiuncta sunt quadā tela pp nature diuersitatē. et natura albumis ē q̄i cōtrana nature vitelli vel citrini / et pp h̄ congelatur citrinū tpe frigoris / et postq̄ fuerit calefactū fit humidū.

album aut non congelatur ex frigore / sed fit magis humidum / et quum assatum fuerit erit durum. et apud generationem pulli inspissat / quum sustentatio pulli est ex eo quod per umbilicum accipit pullus cibum ex citrino et citrinum in tempore illo est multum / quum erit humidum propter calorem. et quia abus dicitur esse humidum et de facili convertibilis in abatum (hucusque aristoteli. li. vi.) De ouis autem dicitur ysa. in dieta. oua autem iquit que generantur ex animalibus sanis et temperatis sunt nutrimenti laudabilioris. que vero ex crassis sunt maioris nutrimenti et sapidioris. Similiter de coentibus cum masculis / cum calorem maiorem habent coentia quam non coentia. similiter generata de iunioribus / quia in eis habet plus caloris. Nature autem ouorum generaliter sunt temperate et mediocres et humane complexionis plurimum vicinantes / albumines autem sunt frigidiores ad vitellorum compositionem quod testatur eorum aquea saporositas. et ideo in odore sunt vitellis grauioribus et etiam sunt indigestibiliores / maxime de venibus volantibus aut de masculis non coentibus vitella sunt temperata calori vicina / et ideo ad digerendum sunt meliora et facilia confortantia membra / et ab eis tardius dissolueda. Variatur autem ouorum nutrimentum secundum diuersitates animalium ex quibus generantur / quia generata de subtili animali et temperato / ut ex pedice vel gallina ad nutrendum sunt laudabilia / et sunt facile digestibilia et a membris facilius dissoluntur. unde ad regimen sanitatis meliora sunt quam ad membra confortanda. Que autem generantur de grossis animalibus ad digerendum dura sunt et nutrimenti ilaudabilis / sicut oua strutionis / anseris / et pavonis / que sunt mali nutrimenti et dura ad digerendum et grauis odoris / maxime de venibus vel de caribus masculis. et quando digeruntur a membris tardius dissoluntur. et ideo plus valent ad membra confortanda quam ad regimen sanitatis. Generata autem de auium iunioribus sunt leuiora / de venibus grauiora / de mediocribus temperatiora / quia caloris sunt perfectioris et minoris humiditatis. et ideo valent ad regendam sanitatem et ad membra confortanda. Oua autem quanto sunt retentiora / tanto sunt meliora. et quanto magis vetera tanto sunt minus bona. Variatur et per artificium quadrupliciter. aut. n. sunt assata aut elixa in cinere cocta aut frigida. Assata sunt elixis grossiora / et ad digerendum duriora. quia focus eorum humiditate subtile consumit et desiccatur. assata sub cineribus calidis peiores sunt quam que super carbones sunt discoopta / quia cum calor ignis in cineribus ea circumtegat / fumositatem eorum superflua euaporare non permittit. super carbones vero posita / fumositatem resudando emittit et munda sunt. Elixa

autem in aqua meliora sunt quam assata que aque humiditas calori ignis in desiccanda sua humiditate substantiali repugnat. et ideo minus sunt desiccantia / et caloris naturalis refrigerantia. Elixata autem cum corticebus sunt peiora quia grossifici et fumositati repugnant cortices exterius et non permittunt superflua exalare. et ideo generant ventositatem inflatiuam et grauitatem stomachi et totius ventris. In aqua vero fracta calor aque temperate penetrat et grossicam suam subtiliat et auferet eis grauitatem odoris. unde ceteris sunt laudabiliora / sed tamen sola vitella / plus sunt idesiccantia et minus solidantia. idurata vero desiccantia sunt et stomacho dure exentia / venasque tarde penetrantia. ipsa tamen digesta multum confortant. sed si remaneant indigesta stomachum grauant / et intestina. mollia tamen et papam coagulata / minus sunt desiccantia / et magis digestiua. cito venas penetrantia pectus humectantia papam tamen sunt membra confortantia. inter dura autem et mollia in suis actionibus et passionibus sunt mediocria. Frigida autem oua ceteris sunt peiora quia in stomacho morantia in fumositatem et corruptionem sunt magis mutabilia. quicquid ibi ab eis inuenerint corruptionem / grauitatem in stomacho generantia. fastidia peiora facientia quam alia oua / maxime si sunt frigida in vitellis. Cocta in aqua cum testa interassata et in aqua fracta sunt mediocria (hucusque ysa.) Oua etiam non solum sunt vitia ad cibum imo sunt necessaria in multiplici medicina. Sunt enim humectantia. pectoris et gutturis leniua. membrorum confortantia resumptiua atque etiam perditorum restaurantia. virtutis generatiue iuuantia. combustionis et asure sanantia. nam ex vitellis ouorum assatis fit oleum optimum combusturis. Sunt ouorum vitella antracis et venenosi apostematis curantia. nam vitellum crudum oui cum sale mixtum sanat antracem ut dicitur constantia. Ouum autem albuminia sunt caloris mitigantia. tumoris repressiua / fluide humiditatis restrictiua. calide arterice et podagre iuuantia. quando autem sunt putrida et corrupta sunt maxime nocua / humorum corruptiua et suo fetore nausee et vomitus prouocantia / et de facili sunt mortis illantia.

Oua aspidum sunt parua / rotunda / iuida / vel crocea / limosa / viscosa / interius fetida / ac summe venenosa / quibusdam nervulis pariter conglomerata / quorum venenum summe est mortiferum / contra quod remedium non inuenitur (ut dicitur plin.) contingit autem ut idem dicitur. ouum aspidis aliquando ab alio venenoso ut a rubeta

De ouis

inueniri / et ab eo foueri et ex tali fomento ver-
mem procreari. qui visu et flatu perimit more
basilici siue reguli omne viuū / maliciā vermis
taliter procreari. primo sentit vermis qui eū fo-
uit. nā in primo eius ortu quando se fouentē
aspiciat patre se generatē interemit et occidit vt
dicit idē. et hanc proprietatē videtur tāgere ysa-
ai. c. vbi dicit q̄ qui comederit oua aspidum
moriatur / et quod confectū est ex ouis et nutri-
tū erūpit in regulū. vt. d. glo. ex ouis aspidis
generatur regulus / et ex iudicis venenosis na-
sectur antichristus.

Oua aranee sūt multa et modica li-
uida paruis maculis aspersa et di-
uisa et ab inuicē separata veneno-
sa mollia et viscosa / que si casu aliquo fuerint
perdita aranea p̄tinus querit ea / et suis addi-
tamentis interioribus et rostro reportat ipsa.
ex vnico autē ouo multe et innumerabiles ara-
nee generantur ita paruule q̄ vit videntur. et
tamē statim q̄ ouū exeunt tales terere incipi-
unt ita subtiliter q̄ nature ingeniositas pari-
ter et virtus possint merito i tā puo opusculo
admirari. Quere supra de aranea. li. xvij.

Oua aquile sicut et accipitris sunt
pauca / quia nisi raro ternariū nu-
merum non excedunt et sepe aqui-
la ei dāt tertium de nido. quia difficiliter cubat
super oua. vt dicit aristo. li. xv. In nido autez
suo collocat quādam gemmas cum ouis suis
quam putant magis valere contra tonitruum
et ideo dicunt aquilam ponere lapidem cum
ouis ne a tonitruo corumpantur vt dicit pli.

Aserina oua magna sunt et dura
ad digerendum et difficiliter cubā-
tur et tardius p̄plentur q̄ oua gal-
linarum.

Astina oua ouis gallinacis sunt
maiora sed nō sunt ita sapida nec
ita bene nutritilia sicut oua galli-
narum.

Oua autez alaude sunt modica co-
lore varia cubantur sub gleba et ibi
deuorantur sepius a reptilibus et
mustelis.

Oua bubonis sunt parua et maci-
losa fragilis teste insipida / multū
babenna de albumine et min⁹ de
vitello. venantur autem de die monedule et co-
medunt ipsa et de nocte comedit oua monedu-
le. et ideo continue pugnant inuicē p̄ ouis su-
is. vt dicit aristo. li. viij.

Oua corui vt dicit aristo. li. vi. sūt
multa et cubantur solum a femina

et masculus interi⁹ defert ei cibū et eiicit aliqua
p̄pter multitudinē. ouat autē coruus et pullifi-
cat in medijs estus feruoribus cōtra naturam
aliarū auū. Unde petronius Coruus matu-
ris frugibus oua defert etc.

Oua cigni sunt multa et magna ob
longa dure teste non multū grati
saporis et grauis odoris. sūt et du-
re digestionis magis q̄ oua anseris.

Oua cocodrilli sūt maiora ouis an-
seris et fouentur in terra vicissim /
nunc a masculo nunc a femina vt
dicit pli. li. viij. Sunt autē oua illa venenosa
et iterius quasi saniosa / olfactui et gustui hor-
ribilia et ad comedendū mortifera.

Oua columbe sunt minora q̄ gal-
line alba rotunda aliquantulum
oblonga / sapida / calida / et bene
nutrabilia. Sunt autē oua columbe duo et ex
vno generatur masculus / et ex alio femina / et
masculus cubat super ea de nocte et femina de
die (vt dicit aristo. li. vi.) multotiens ouant in
anno quia decies et maxime in calidis regiōi-
bus. vt in egypto. quere supra li. xij.

Oua colubri sunt multa sicut et ali-
orū serpentū valde rotunda subal-
bida vel humida mollia saniosa
coniuncta et mortifera et venenosa.

Oua draconis sunt maxima maio-
ra lōgitudine q̄ cocodrilli vel stru-
tionis. vt dicit pli. Est autē anial
ouas interiorius sed nō exteriorius sed intus cōplē-
tur et formantur vt vñ draconū oua sūt paucō-
ra q̄ aliorū reptiliū. s̄ sūt maiora sāguinolēta
et saniosa / virulēta / mortifera et venenosa.

Oua herodij sūt puua varia oblonga
sicut oua accipitris siue nisi et sunt
pauca. q̄ ois auis cuius vnguis
est fortis volatus et pauca humiditatis et sup-
fluitatis. et iō paucoꝝ ouoꝝ. vt. d. aristo. li. xvij.

Oua formicarū sunt valde puula al-
bida et rotunda / que ex corp⁹ paula-
tim recipiūt in locis calidis musci-
dis incrementa quousq̄ plenarie cōpleant. q̄ si
aliquo casu mota fuerit de suo nido vel disp-
sa a formicis recolligunt et ad suos nidos re-
ferunt. odorifera sūt et medicinalia. vt. d. pli.
vnde et nisi sibi medent̄ comestis ouis formi-
carum vt dicit pli.

Oua grauis mediocriter sūt magna
pallida dura et ispada grauis odo-
ris et igrati saporis dure digestionis

Oua griffis ouis aq̄le sunt maiora
duriora sapore et odore graue ra-
f

qualitate sūt calidiora 7 sicciora 7 etiā numero pauciora qz vltra duo nūq̄ parit qz valde est difficilius cubationis vt dicit aristo.

Oua gallinarū sunt ceteris tēperatiora nutrimento hominis cōuenientiora vt supra dictū ē. oua tñ vtrūq̄ sunt insipida 7 illaudabilia nutrimento. de b̄ quere supra eo. li. xij.

Oua byrūdinū sunt plura. nā vt dicit aristo. aues aut̄ parui corporis multe sunt ouationis vt. d. aristo. nulla aut̄ auis carnē comedēs ouat bis i āno p̄ter byrūdinē que ouat bis 7 aliqui bis pullificat. oua aut̄ prima aliquādo corrūpūnt propter byemē. posteriora vero cōplētur. vt dicit aristo. li. vi.

Oua cancroz primo generantur inter corticē 7 ventrē. inter caudaz 7 dorsū. intrinsecus deinde emittuntur exterius 7 sub cauda recoliguntur 7 ibi turgescunt 7 rotundantur/ 7 crescūt donec cōplēantur. pereunt aut̄ quādo semine masculi nō perfunduntur vt dicit aristo.

Oua locustaz intus generantur 7 sunt plura 7 minutissima que effusa super frondes 7 gramina in aere corrupto calido 7 humido in infinitum aliquando multiplicantur.

Oua lacertarum sunt similia ouis serpentum sed sunt minora viscosiora 7 sunt venenosa. s̄ minus q̄ serpentum vt dicit pli.

Oua milui sunt pauca parua crocea 7 maculis respersa/ ouis ceteris auium siluestrium magis terrestria atq̄ sicca sapore insipidissima i odore grauiora.

Oua merguli sunt parua multū calida/ varia tamen 7 alba paz̄ differentia ab ouis anatū stagnorum 7 flumiorum.

Oua nisi sunt puula varia calida 7 sicca/ 7 quādoq̄ parit n̄sus oua vtrūq̄ quando nimis impinguatur.

Oua coturnicis sunt similia ouis corui 7 d̄ q̄ valent epilepticis 7 caducis. vt dicit pli.

Oua onacocali sūt filia ouis anseris sed minora sunt 7 insipidiora 7 in odore grauiora 7 i colore minus alba 7 ad digerēdū duriora.

Oua pauonis sūt grossa 7 dure teste 7. xxx. diebus cubat super oua sua 7 tūc sciduntur 7 ponit. xij. oua.

vel parum minus 7 abscondit oua sua femina p̄pter masculum qui si inuenient ea frangit vt dicit aristo.

Oua perdicis sunt similia ouis columbe in tēperamento 7 in cōpletionē 7 in magnitudine 7 furatur altera alteri oua sua. sed hec fraus fructum nō habet/ quia cum vocem pulli audierint p̄prie genitris/ matrem que eos fouerat dereliquit 7 ad eā q̄ eos genuit reuertitur. vt. d. Isido.

Oua passeris sūt valde parua 7 minuta 7 bis i āno ouat 7 pullificat p̄cipue quādo p̄ia oua corrūpūnt vel casu aliquo amittuntur. Sūt aut̄ calidissima renū inflatiua 7 libidinis excitatiua. sicut 7 eoz cerebella. vt dicit constan.

Oua quisculae sunt parua 7 rotunda 7 minora q̄ perdicis 7 maiora q̄ alaude. 7 ē quiscula auis modica a sono vocis sic dicta cariosa pennosa minoris volatus q̄ alauda 7 nidificat sub gleba sicut alauda. 7 eius ouis insidiatur mustela. 7 ideo ponit oua in diuersis locis 7 super quāda cubat masculus 7 sup̄ quedā femina. sed post educationem pulloz de eis parum sollicitantur parentes eozum.

Oua riuatrix idest cuiusdam serpētis venenosi aquas inficiētis sūt sicut oua colubri sed minora 7 in maculis respersiora / 7 sunt oua virulentiora 7 pernicioziora. riuatrix autem fouens oua iuxta aquam vel fontes veneno eas inficit 7 corrūpit. De quo lucanus. Riuatrix violator aque 7c. quere. xij. li. Isido.

Oua strutionis sunt maxima rotunda valde alba dure teste insipidi saporis 7 grauis odoris. quādo autē venit hora vt oua pariat ad stellas plades oculos leuat. nō. n. oua ponit nisi in ortu illius cōstellatiōis. vnde visa stella circa mēse iulij arenā fodit vbi ponit oua sua sabulo tegēs ea. 7 cū ea reliquerit statim obliuiscitur vbi ea posuit nec ad ea redit vltra. sed calor solis in arena illa excoquit 7 ex eis pulliculos procreat 7 p̄ducit. Si tñ fracta testa pullus educus fuerit m̄ ipm̄ recognoscit/ 7 quē i ouo cōtēpserat egressū r̄colligit atq̄ nutrit. Oua autē strutionis in ecclesijs suspēduntur ad ornatum propter eozum magnitudinem 7 raritatem.

Oua turturis filia sūt ouis columbarū ad aliquātulū miora. 7 ouat in vere duo oua 7 nō plus ouat nisi oua p̄ia corrūpantur vt. d. ans. li. xvij. ouat 7 cubat sup̄ dura ligna vt colūba 7 p̄t cuba

De numero

re et ouare vsq; ad. lxx. annos. vt dicit aristo.

Oua vpupe sūt sicut oua perdiciis s; minora et duriora et aspectu de/ formiora et gustui insipidiora et odoratum grauiora. inter stercoza et immunda fouentur et cubantur/ et hec oua magis et ma/ leficia (vt dicunt) sunt vtilia ad sua maleficia exercenda. vt dicit plinius libro. xxx.

Oua vulturis sunt magna sicut aq; le et pauca q̄ difficiliter cubat sup oua sua. Sunt autē subnigra maculis resperfa dure teste mali odoris et ingrati saporis. et aliquando eijcit aliqua de ouis suis sicut aquila. q; non de facili potest nutrire pullos suos vt dicit aristo. Dec de ouis et de mō ouationis et eorum qualitatibus et differētijs dicta iam sufficiant.

De numero.

Ad predictas pprietates re/ bus insertas vltimo visum est nibivale inserere quedā pauca et leuia de pprietati bus et differentijs numero/ rum/ mensurar/ ponderum et sonorum. nam vt dicit Isi. li. iij. ratio nume roꝝ non est contēnenda. In multis etiam lo/ cis sacre scripture elucet quantū ministerium optinet ratio numeroꝝ. Non enim frustra di/ ctū ē. oia fecisti in numero pōdere et mensura. sicut dicit sap. xi. nam senarius qui ex suis pri/ bus est perfectus mundi perfectionē designat et sic de alijs numeris est intelligēdū. nihil. n. scire possumus sine numeri disciplina. q; p eā horas tempoꝝ discernimus quando de men/ siū circulo disputamus/ dū spaciū anni redeū tis agnoscimus. Per numeꝝ siquidē instrui/ ne in cōputis cōfundamur. tolle inquit nume rū in reb; et oia pereunt/ adime cōputū et totū ignorantia cōplectit. nec differunt boies a ce/ teris aialibus/ qui rationē calculi et cōputati/ onis ad huc ignorāt. vt dicit Isi. ibidē. Item etiā de principio arithmetice/ q; nūq; scietur quid sit triangulus sine ternario nec quadran gulus sine quaternario et sic de alijs. vnde no tū est q; sine cognitione numeri nulla scientia mathematica possidetur (vt ibidē dicit). Nu/ merus aut vt dicit idē est multitudo ex vnita/ tibus aggregata. nā vnitas radix est et semen numeri siue mater/ ples vero numerus. quia vnitas ingenit; est non habens numeꝝ a quo exeat/ s; omnium numeroꝝ est origo a qua ois numerus effluit et emanat. nam vnu est radix

multitudinis et multiplicationis et simplicis et sublimius et virtuosius omnium sub eo contē/ toꝝ (vt dicit aristo. et auicē. li. i. c. ij.) Nam cum vnu sit radix et origo multitudinis oia sub se continet et oia sunt in eo vt in suscipiente. vt di/ cit idē. c. xxxiij. nā vnitatis pprietas est mul/ titudinē efficere et illā retinere et ei esse dare ac in oibus eius partib; existere et continere sim/ pliciter vt dicitur li. iij. c. ij. Item cū omnium rerū vnitas sit origo quāto pl; res appropinquat vni/ tati tāto pl; appropinquat veritati vt dicit idē. c. ij. nā vnitas se h; ad modū forme. dualitas aut per modum materie. et ideo quanto plus res ac/ cedit ad vnitatem/ tanto plus recedit a dupli/ citate et appropinquat ad simplicitatē. et quā to plus accedit ad vnitatem/ tanto plus acce/ dit ad entitatem. quia esse non est prius vni/ tate. vt dicitur libro. ij. c. ix. nec diuersificatur vnitas nisi ppter materiam cum sit sustenta/ trix omnium et retentrix. vt dicitur libro. v. c. xxxi. Tanta enim est laus vnitatis apud sapi/ entes q; a multis anima dicebatur esse vnitas in numeris pcedens ab vnitate. et dixerūt q; vnitas est principium cuiuslibet continui et di/ strecti. vt dicit auicē. libro. iij. ca. i. Est vnitas itaq; cōmendabilis/ quia a nullo numerabi/ li oritur sed a seipsa picipiatur/ a qua omnis numerus oritur ad quam omnis numerositas tanq; ad radicē ppriam et originem reuo/ catur. vt dicit idē. Item rōne simplicitatis q; vnu ē quod nō diuiditur. vt dicit idē. c. iij. ve/ rissime inquit vnus ē quod nec actu diuiditur nec intellectu. et talis vnitas est principium nūe/ ri. vt dicit idē ibidē. Item dicit idē vnitas ē in qua nō ē multitudo quod vniq; intelligitur de vnitate prima et simplici ad quā oia quātiūcū q; disparia reducūtur. nam vnu multipliciter dicitur vt post patebit. Item ratione perfectibi/ litatis. nam particularia perfecta in se sunt q̄ ad vnitatem sunt redacta. nā totalitas et per/ fectio debetur vni. vt dicit aristo. v. phisicoꝝ. c. iij. quia perfectum sufficit ad esse vnum. vt dicitur de celo et mundo in. c. ij. Item ratione singularis dignitatis. vnu enim per se est ali/ quod existens solitarium. vt dicitur in lib. me/ the. c. xvi. Et ideo alga. dicit super. iij. metha. c. xv. quod ē cā vnitatis est vnu essentialiter et primo magis dignū. Est aut vnum siue vni/ tas multiplex vt dicit alga. est vnu simplex et est vnum scdm quid. Vnum simplex dicit vnus in quo non cadit multitudo nec actu nec potē/ tia. Est et vnum simplex i quo nō ē multitudo actu quāuis sit potētia vt lectus et mēbruz in quo nō ē multitudo actu. Vnu aut scdm quā

dicuntur multipliciter scilicet unum genere ut homo
 et bos. unum specie ut fortes et plati. unum acciden-
 te ut nix et cerusa. unum proportionem et auge. et
 unum in subiecto ut dulce et aliquid in aliqua sub-
 stantia una. Aristo. autem in principio philosophico-
 rum. c. v. dicit quod est unum accidere. ut duo acciden-
 tia in uno subiecto. et est unum per se multiplici-
 ter et unum continuatione quorum terminus est
 unus. et unum specie/vel forma/ut fortes et pla-
 to in boie. unum genere ut homo et bos in aiali
 et unum in diffinitione/ut illa quorum una est diffi-
 nitio. et unum in diuisibilitate et punctus. et unum
 numero ut singulare. et unum simplicitate ut es-
 sentia. et unum totalitate siue perfectione ut circulus.
 et unum materia et oia corporalia. Ber. autem
 distinguit nouem modos unitatis ad Euge. v.
 est. n. unitas naturalis et gratuita et est super unum
 quod constituta. Unitas autem naturalis est in quadra-
 plici diuisa. quedam est per aggregationem rerum
 differentium et distinctarum unitas collectiua. ut
 multi lapides faciunt unum aceruum. et quedam est
 per colligationem partium formaliter differentium
 siue partium heterogenearum et sic est unitas consti-
 tutiua ut multa membra unum corpus. et quedam
 per coniunctionem differentium sexu in generatio-
 ne plis et sic est unitas coniugatiua quando scilicet
 vir et mulier sunt duo in carne una. et quedam
 est per unionem naturarum differentium conuenientium
 in unitate personalis et hec est unitas natia
 qua anima et caro sunt homo unus. Unitas
 autem gratuita similiter habet quatuor differen-
 tias quarum prima est potestatiua/qua homo vir-
 tuosus stabilitur in se et inuenitur anime indi-
 uisus. Secunda est consentanea quod per carita-
 tem multorum in domino est anima una et cor-
 pus unum. Tertia est uocatiua quando anima ha-
 bet cum deo per omnia conformitatem et uocis eius
 adherens unus spiritus est cum eo. Quarta digna-
 tiua qua limus nisi dei uerbo est assumptus ad
 persone diuine unitatem. Unitas super natura-
 lis et gratuita consubstantialis est unitas trinitatis/
 quam quidem unitatem oportet esse solam et singu-
 larem ut in ea sit status et quies omnium unitatum.
 Ex predictis patet quod totalitas et perfectio de-
 bet unitati. ut uult aristo. v. philosophorum. Quod
 enim totum idest perfectum non est non dicitur unum uni-
 uersaliter ut dicit aristo. ibidem. Sunt autem unum
 numero quorum materia est una. sed forma sunt
 unum quorum ultima perfectio est una et totalis.
 unum genere quorum est una forma predicatiua
 unitas autem que est principium numerorum non est una
 materia sed numero ut dicit aristo. ibidem et est
 res simplicissima que primo subsistit et per illam
 oes alie. in oibus. n. generibus est unum principium

primum quod est in illis particulare. ut in coloribus
 est albedo et in melodijs pneumaticibus tonus
 siue sonus etc. ut dicit aristo. x. li. meth. c. iij. et id
 unitas numeralis in qua oritur et ad quam resol-
 uitur ois numerus diuine unitatis est expressio
 siua similitudo et figura. nam ut dicitur. iij. meth. c.
 iij. primum in genere substantie et indiuisibile est
 motor primus eternus scilicet deus absolutus ab
 oia materia/qui non solum est principium primum tamquam
 motor sed tamquam forma et finis et actus ultimus
 ei non admisceat potentia oino etc. unde ab ipso
 deo uno procedit in substantia ois creatura effe-
 ctive et exemplariter/sicut ab unitate procedit
 ois numerus originaliter et ad ipsam uelut ad
 finem oia referuntur/sicut ad unitatem primum omnes
 numerus resoluuntur/ut idem sit finis oium quod est princi-
 pium deus qui est benedictus in secula seculorum.

Ad unitatem autem addita unitas dua-
 litas preatur que post unitatem
 oium numerorum numerus et principium
 secundarium tenet locum secundum Isid. et hic numerus qui
 binarius dicitur ab aliquibus infamis iudicatur
 quod ab unitate per binarium separamur. unde nota
 dicitur esse diuisionis. Sed ut dicit augustinus. in li. vi.
 musice si vitupabilis est quod ab unitate primo rece-
 dit/laudabilis est quod ab unitate extrinseco tertio
 appropinquat et accedit/quod numerus nobilissimus est.

Ternarius est numerus ex unitatis
 additione ad binarium generatus et
 est ternarius inter numeros sacratis-
 simus/quod in ipso totius trinitatis vestigium inue-
 nitur/quod sicut prima unitas primi principii representat
 unitatem sic ternarius personarum in deo exprimit
 trinitatem filij scilicet a patre generationem et spiritus sancti
 a patre per filium processionem. In ternario si quis
 de adhibuit animum. magnificare deum sublimem et
 gloriosum. ut dicitur in li. de ce. et mu. c. iij. nam beatam
 trinitatem clamat et predicat quibus creatura que facta
 est a deo trino et uno in numero potest et mensura/
 ut dicitur libro sap. xi.

Quadratus est additione unitatis ad ternarium
 quaternarius surgit/qui a figura
 quadrata nomen sumpsit. ut dicitur. Isid. .
 forma autem quadrangula maxime stabilis est atque
 firma. et idem maxime stabilitatem signat uniuersa-
 lis ecclesie et firmitatem fidelis anime tam in uirtutibus
 quam in scientia et doctrina que comprehendit cum oibus
 factis que sit longitudo latitudo sublimitatis et
 profunditas.

Quaternarius est additione autem unitatis ad qua-
 ternarium surgit secundus numerus impar
 scilicet quintarius qui iter ipares in binario
 distans a ternario est secundus et illos ideo sepe
 designat qui ad trinitatis fidei doctrinam sciatur.

supaddunt. et tñ quāuis instructi sint p fidē & p legē nihilominus tamen quinq; fatuis virginibus et quinq; iuga boum emētib; comparantur. qz in quinq; carnalium sensuum voluptatibus adhuc detinentur.

Ex additione quo qvinitatis ad qvnanium crescit senarius qui primus numerus est perfectus qui ex suis partibus aliquotiens simul aggregatis reddit eandem summam. qd in monadib; numeris non inuenitur nisi in senario. nec in decadibus nisi in .xxvij. et iō dicit boetius li. i. c. xvij. qd senarius numerus est emulatoz virtutis qz nec superflue pgregitur nec diminute remittitur sed inter equales partes tenet mediū non habens superfluum neq; diminutum. naz senarius continet in se partem sui mediam. s. ternarium et terciam. s. binarium et sextam. s. vnitatem. Sex autem vnitates faciunt senarium et duo ternaria senarius. et tres binaria eūdem reddunt numerū. et iō iste numerus perfectione gracie et virtutū significat in scriptura.

Septenarius quidem est qui ex additione vnitatis ad senarium et inter impares est tercius. super ex crescentiam gracie designat septiformis que semper crescit et pficit in tenētib; si dem beatissime trinitatis.

Octonarius autem qui crescit per additionem vnitatis ad septenarium et componitur ex duabus partibus equalibus. s. ex duob; quaternariis vel ex duobus imparibus inequalibus. s. ex qui nario et ternario signat super additionez beatitudinis et glorie in patria que succedit illis qui habuerunt septiformam gratiam hic in vita vbi paritati meritorum respondebit paritas premiorū et impartati tormentoz et afflictionum/impantas gaudiorum & particularium consolationum. nam gaudium martirum alijs paribus excedet gaudium confessorū et virginum cōiugatorum. vt stella differt a stella in claritate. i. corin. xv. et ideo propter ineq; lia merita et gaudia diuerse et dispares dicuntur i domo patris luminū māstiones Jo. xv.

Duenarius autem qui crescit per additionem vnitatis ad octonarium et componitur ex tripla ternario et immediatus se habet cum denario solum in vnitare differens ab eo. statum et gloriam representat triplis ierarchie angeloz quarum quelibet conuenientiam habet & cōformitatem cum beata trinitate et immediatus se habent ad deum ceteris creaturis.

Denarius autē qui p ex crescentia vnitatis excedit nouenarium et ē limes & terminus oīuz simpliciu numeroz. primū autē omnium spositoꝝ repñtat merito ipsū christū deū qui ē alpha & o finis. s. pñcipiū. nō solū creaturaz pñcipiū simpliciu vtz felicitas & beatificatio ē hominū & angeloz. denarius itaq; numerus ē primus & limes nūeralis/qz sine eius additōe vel replicatiōe vltorius nūer; nō ascēdit q̄ decet i se duca nūerū reddit pfectū. s. cētenariū qui & leua transiit in dextrū. vt dicit Beda. Et iā dicitis p qd numeroz alius ē digitus/ali; articulus/ali; cōpositus. Digitus cōtinet numeros simplices ab vno vsq; ad decē. Articulus cōtinet decē & reliquos denarios. Cōpositus āplectit digitū & articulū vt xi. xij. xij. & sic de alijs vsq; ad xx. qui ē secundus articulus sicut. xxx. tertius. & xl. quartus & sic de alijs vsq; ad cētū. & decies cētū reddūt millenariū in quo dignitas denarij apparet sine cuius replicatiōe ad millenarium nō venif. Recipit autē numerus quāritatē & acutus ex vnitatibus pfulus multiplicē diuisionē. Numeroz alius par alius ipar. Nūer; par ē qui i duabus partib; equis diuidi p̄ vt duo quatuor sex & octo. Impar numer; est qui in equis partib; diuidi non pōt vno medio vel deficiente vel suphabūdāte vt tria quinq; septē. & reliqui vt. d. Jsi. Par autē nūer; sic diuiditur. qz alius ē pariter par. ali; pariter ipar. alius est impariter par. alius ipariter ipar. Pariter par numerus ē qui fm parē nūerū pariter diuidit quousq; ad indiuisibiles pueniat vnitatē. vbi grā. lxvij. habent medietatē. xxxij. bic. xvi. & iste octo. octo autē quatuor & bic binariū. s. duos. binarius autē vnitatem habet que indiuisibilis & singularis ē. Pariter ipar ē numerus qui i equas partes recipit diuisionem sed partes eius remanēt indiuisibiles vt sex. decē. xij. xvij. xxx. mox enī vt tales numeros diuiseris incurres numerū quem diuidere nō potens in equas partes. Impariter par numer; ē cui; partes equaliter diuidi possunt vsq; ad vnitatē nō ptingūt vt. xxij. bi medietate diuisi. xij. faciūt. rursus in aliam medietatē sex. deinde i aliā medietatē tria. sed vltorius cessat oīno / s inuenit terminus indiuisibilis in equis partib; ante vnitatē. s. tria. Impariter ipar ē qui ab ipan nūero ipariter numerat vt. xv. & xlix. qui diuisi & ipares nūer; ab ipanb; & panb; diuidunt vt septies septē faciūt xlix. & quinq; quinq; faciūt. xv. Itē pariū numeroz ali; dicunt supflui. ali; diminuti. Supflui sunt quoz pres simul duce

plenitudinē suā excedūt vtrūta duodenarius
 habet enim partes quinque. duodecimam quod
 est vnum. sextam duo. quartam quod est tria.
 tertiam quod est quatuor. dimidiam quod ē
 sex. vnum enim duo tria et quatuor et sex simul
 ducta. xvi. faciunt et longe duodenarium exce-
 dunt sicut et alij similes plurimi. Diminuti sūt
 numeri qui partibus suis computati minore
 sumā efficiunt. vtrūta denarius cuius partes
 sunt tres. decima quod est vnum. quinque quod ē
 duo. dimidia quod est quinque. vnum enim et
 duo et quinque simul ducta octonarium faciunt
 a denario longe miorem. Similis bis ē octa-
 narius et alij plurimi qui in partes redacti in-
 tra consistunt. Perfectus numerus qui suis
 partibus adimpletur vt senarius hz tres partes
 s. sextam tertiam et dimidiam. sextam que facit
 vnum. tertiam duo. et dimidiam sex tres. et he
 partes in sumam ducte sex vniuz duo et tria se-
 narium perficiunt et consumunt. Sunt autem
 perfecti numeri intra denarium sex. intra cete-
 narium xxviii. intra millenarium. cxxviii. intra
 decem milia quadringenti nonaginta et sex. et
 hi numeri perfecti semper in sex vel in octo ter-
 minantur. et hoc alternatim vt dicit boetius p-
 perfectos autem numeros raro inuenies et de fa-
 cili numerabiles/ quia vt dicit idem. pauca sūt
 et nimis constanti ordine pcreati. Superflui
 autem et diminuti sunt multi et inordinate di-
 sposti et a nullo certo fine generati. Impares
 autem numeri sic diuiduntur. alij sunt simpli-
 ces. alij cōpositi. alij mediores. Simples
 sunt qui nullam aliam partem habent nisi so-
 lam vnitatem/ vt ternarius solā tertiam. et qua-
 rius solam quintā. et septenarius solam septi-
 mā. bis. n. vna pars sola ē. Et cōpositi sunt
 qui nō sola vnitatem metiuntur sed etiam alieno
 numero pcreantur. vt nouē et xv. et xxi. et xxv.
 dicimus enim ter trini et septies trini/ et ter qui-
 et quiquies quini. Mediores numeri q̄ quo-
 dāmodo simplices et incōpositi esse videntur
 alio vero modo cōpositi. vt verbi grā nouem
 et xv. nouenarius enim duz non. comparatus
 fuerit primus est et incōpositus quia non ha-
 bet numerū cōmunē nisi solū monadicū ad xv
 vero cōparatus secundus ē et incōpositus/ qz
 in illis cōis est numerus preter monadicū scz
 ternarius numerus qui nouenarium cōsumat
 vt ter trini et ter quini.

Alio mō diuiduntur numeri/ quia
 ois numerus aut cōsideratur per
 se aut ad aliquid. per se ē nūerus
 qui sine relatiōe aliqua dicitur vt tria quatuor q̄n-
 que sex et p̄similes. Ad aliquid ē numerus q̄ rel-

lacionē ad alios cōparatur/ vt vbi grā. quatu-
 or ad duo. dum enim quaternarius ad bina-
 rium comparatus fuerit dupliciter dicitur et multi-
 pliciter. similiter sex ad tria et octo ad quatuor
 et decē ad quinque. itez tria ad vniū sex ad duo
 et nouē ad tria. Equales aut numeri dicuntur
 qui s̄m quāritatē sūt equales/ vt duo ad duo
 tria ad tria decē ad decē cētū ad cētū. Inequa-
 les qui ad inuicē inequalitatē demonstrant vt
 tria ad duo et quatuor ad tria / et vniuersaliter
 quando maior minori et minor maiori compa-
 ratur dicitur inequalis. maior numerus est qui ha-
 bet in se illum minorem numerū ad quē compa-
 ratur et panem plus/ vt quaternarius habet in se
 ternarium numerum et eius alias partes du-
 as et sic de alijs. Minor numerus est qui con-
 tinetur a maiore ad quem comparatur cuius ali-
 qua parte sua. vt ternarius ad quaternarium cō-
 tinetur ab eo cū duabus partibus suis. Mul-
 tipler numerus est qui habet in se minorem nu-
 merum bis aut ter aut quater aut multiplici-
 ter/ vt cum duo ad vniū dum cōparati fuerint
 dupliciter est tria ad vnum tripliciter/ quatu-
 or ad vniū quadrupliciter/ et sic de alijs. Cō-
 tra submultiplex numerus est qui intra multi-
 plicem numerum multipliciter continetur/ vt
 vnum a duobus bis continetur a tribus ter a
 quatuor quater a quinque quinquies et sic de ali-
 is. Superparticularis numerus est dum forti-
 or continet in se inferiorem numerū circa quē
 comparatur similiter ad vnam partem eius /
 vt verbi gratia ternarius ad binarium compa-
 ratus continet in se duo. et alium vnum que ē
 media pars duorum. similiter quatuor ad tria
 cōparati continet in se tria et alium vniū que
 est tertia pars trium sic quinque ad quatuor cō-
 tinet quaternarium/ et alium vniū qui ē quar-
 ta pars quaternarii/ et sic de alijs. Superpar-
 tiens numerus est qui inferiorem numerū to-
 tum continet et super hoc alteras eius partes
 duas aut tres aut quatuor aut quinque aut ali-
 as. verbi gratia. quinque comparati ad tria ha-
 bet quaternarius partes ternarii et vltra hoc du-
 as partes eius scz duo. septem ad quatuor cō-
 parati habēt in se quatuor et alias partes et
 s. tria similiter nouem ad quinque cōparati ha-
 bent in se quinque et alias eius partes scilicet qu-
 tuor. Subsuperpartiens est qui continetur i
 numero superpartienti cum aliquibus parti-
 bus suis duabus aut tribus aut pluribus du-
 bus suis vt verbi gratia. tria continentur a quin-
 que cum alijs duabus partibus suis. et quinque
 a nouem cum alijs partibus suis et sic de alijs
 Subsuperparticularis numerus est numerus

De numero

qui continetur in inferiori numero cum aliqua parte sua/ ut media aut tertia aut quarta. verbi gratia duo ad tria tria ad quatuor quatuor ad quinque et sic de alijs. Multiplex subparticularis est numerus qui comparatus ad inferiorē numerū continet in se totū inferiorē numerū multipliciter cum aliqua parte eius. ubi gratia. quinarium comparatus ad binarium in se continet bis binos. i. quatuor et unā partē eius. et nouē comparati ad quatuor continent in se duos quaternarios et unitatem quā nouenarium est pars vna. Multiplex subparticularis numerus est que comparatus ad inferiorē numerū continet eū multipliciter cum alijs partibus eius/ ut octonarium comparatus ad ternarium continet in se bis eū cum alijs partibus eius. scilicet trii. ad. xiiij. comparati continent in se bis se nos sex xij. cum alijs partibus eius. sic xvi. ad septē sic xxiij. ad nouē continent in se bis nouē et cum alijs quatuor partibus suis. Submultipliciter subpartiens numerus est qui ad fortiorē sibi comparatus continet ab eo multipliciter cum aliquibus partibus suis. ut tria comparata ad octo continent bis cum duabus partibus suis. similiter quatuor ad xi. comparata continentur bis. cum tribus partibus suis ut. d. Ipsi.

Quatio modo diuiduntur numeri sicut Ipsi. aut sunt discreti aut continetes. Discretus numerus est qui discretis monadibus continet ut ubi gratia. tria quatuor quinque sex etc. Continens vero numerus est qui coniunctus monadibus continetur ut ternarium numerum in magnitudine intelligatur. Et diuiditur hic numerus in linealem et superficiale et in solidum. Est autem linealis qui incipiens a monade linealiter scribitur usque ad infinitum. vnde alpha describitur per designationē linearem quae beclavinitate signat apud grecos. Superficialis numerus est ita sicut non solum in longitudine sed etiam in latitudine continetur/ ut trigonum tetragonum seu quadratum pentagonum vel circularis et ceteri qui sepius in plano pede. i. in superficie continentur. et ideo figure sunt hic ponende per exemplum. nam trigonum numerum totaliter ordiatur quadratum vero numerum est ita et tetragonum ita pentagonum siue quinquangulum est ita. Circularis numerus est ita. Specieus vero numerus est et circularis. quando circulari numero et multiplicato surgit et in se conuertitur. ubi gratia. qui quies quini quiquies hic circulus dum in seipsum multiplicatus fuerit in seipsum circulariter redit et spera facit quae quiquies xxv. faciunt generaliter. cxxv. Solidus vero numerus est qui longitudine altitudine et latitudine continetur. Naturam numeralem et numerorum multiplicem diuisio

ne simplicibus propositi simpliciter intuentur putat per in nobis beati Ipsi. cuius verba per omnia sum secutus. Et quibus per manifesta quod sub numerorum diuersitate diuersimode latent mysteria diuersarum intelligentiarum in canone scripture diuinitus inspirate. et ideo ut dicit boetius libro. i. c. i. scientia numerorum maxima est et iter mathematicas scientias a sapientibus attendenda/ quia de omnibus nature existentibus de quibus habet differere philosophia preualet pre omnibus arismetica disciplina. quia sine numero nec littera littere coniungitur/ nec sillaba sillabe recto ordine copulatur. Sic nec subiectum a predicabili discernitur/ nec a conclusionē in sillogisticis inter prima media et vltima non distinguitur ubi primi secundi et vltimi siue tercii ratio non habetur. et ideo ut dicit boetius. omnes scientias precellit scientia numeralis/ quia sine ternario non subsistit triangulus/ nec sine quaternario tetragonus siue quadrangulus/ et sic de ceteris. Sic etiam in musicis est videre/ quia musica est modulatio que numerorum nominibus adnotatur ut dicit idem Boetius/ ut patet in dyatessero et in dyapente et in dyapason/ et alijs consonantijs musicis que sine numero precedente non dominantur. sicut nec astroz cursus nec ortus syderez vel occasus/ nec temporum nobis pateret varietas vel successus si sine numerali adiutorio regeremur. Dia etiam creata ratione numerali sunt formatae ut dicit idem. et etiam rationis numeralis sunt exemplaritas in aetere conditoris. vnde sub certitudine numeri creati sunt et distincti tres in ordine angelorum. sub septenario et ternario distinguuntur virtutes et potentie diuine rationabilius et spiritualium aetere. virtute et scientia numerabili colligantur elementa. et (ut ita dicam) numerorum coniunctio fugitur vniuersa tam spiritualia quam corporalia tam celestia quam terrena. nec habet numeri oppositionem inter se/ et proportionem ex alijs quam ex seipsis. ut. d. boetius. Nam in suba numerorum inueniuntur par et impar ex quibus constat omnis numerus/ quod diuina quaedam potentia cum disparia sint et contraria tamen ex vna generatione. s. monade oriuntur/ et in vna oppositione et in proportionis similitudine sine medio coniunguntur. ut patet quod omnis numerus sub impari vel sub pari comprehenditur. Est autem par numerus qui potest in duo equalia diuidi vnitatem non iterueniente. Impar vero est qui non potest diuidi in duo equalia vnitatem intercedente. Et secundum pythagoricam disciplinam. par numerus est qui potest sub eadem dimensione diuidi in minima et in maxima. minima quod est quantitate. i. diuisione. maxima autem spatio et magnitudine ut si diuidas centum in quingenta

7 quinquaginta. maximū spacium est in quinquaginta. minimā vero quantitas est diuisio. Non enī diuisū est nisi semel 7 nulla potest fieri minor diuisio q̄ i duas ptes. nā quāto aliquis par numerus in plures ptes diuidit/ tāto maior magnitudo plus minuit/ vt p3 in arbore secta in plures ptes. S3 numerus diuisiōis siue quantitas multitudinis plus augetur. cuius ratio est vt dicit idē. qz magnitudo pōt minui 7 diuidi in infinitū/ sed nūerus crescit 7 p̄gredit̄ in infinitū. 7 ideo pars numeri diuisio ē h3 magnitudinē maxima. sed fm quantitatē discretā minima. Impar vero numerus ē cuius numeralis diuisio est in duas partes vel particulas inequales. Par autē nūer⁹ quādoqz diuiditur in duas ptes equales 7 quādoqz inequales. quando vero diuiditur in partes equales/ si vna pars diuisiōis ē par 7 reliqua erit par. vt quādo octo diuiduntur i quatuor 7 quatuor. 7 xij. in sex 7 sex. 7 sic de alijs. Si vero vna pars diuisiōis equalis fuerit impar 7 reliqua necessario erit impar. vt quādo sex diuiduntur i tria 7 tria. 7 decē in quinqz 7 quinqz. 7 xij. in septē 7 septē. vnde in equali diuisiōe nec paritas imparitatis nec paritatis imparitas admiscetur. preterq̄ solū in binario qui p̄nceps ē paritatis 7 nō recipit inequalē diuisiōē/ qz p̄stat ex duplici vnitate 7 ex prima duoz paritate. quando vero par numer⁹ diuiditur in ptes inequales si vna pars diuisiōis ē par 7 reliqua erit par/ vt si diuidatur denarius in octo 7 in duo vel in sex 7 i quatuor. similiter qm̄ sex diuidit̄ i quatuor 7 duo 7 octo i duo 7 sex. 7 sic de alijs 7 si vna pars diuisiōis fuerit impar alia pars necessario erit impar. vt si diuidatur denari⁹ i septē 7 tria 7 octo in quinqz 7 tria. 7 sic de alijs. neqz vnq̄ fieri pōt vt si vna pars diuisiōis par fuerit/ alia pars impar valeat inueniri. aut cū vna sit impar alia par possit intelligi. Impar autem numerus semp diuiditur p partes inequales 7 semp vna pars diuisiōis paritatis/ altera imparitati deputat/ vt septē si diuidas in quatuor 7 tria. altera portio par altera impar iuenitur. 7 hoc generaliter in oibus imparibus inuenitur. Est autē vnitas genitrix ois pluralitatis. nam si impari addidens vnitatē necessario parē nūerū generabis/ 7 si d̄ paritate vnitatē dēpseris mox imparē nūerū p̄creabis. Omnium etiam numeroz circa se positoz 7 naturali dispositiōe sibi inuicem coniunctoz medietas ē vnitas. verbi gratia. si dicatur vnus duo tria. vnitas addita facit binarium inter vnus 7 tria eē medium. Itē si dicatur duo tria quatuor vnitas addita binario facit ternarium esse mediū

inter binarium 7 quaternarium. similiter si dicatur tria quatuor quinqz vnitas addita ternario facit quaternarium inter tria 7 quinqz esse medium. 7 sic de alijs ascendendo p̄cedendū est. De partibus autē 7 speciebus numeri paris pariter 7 imparis imp̄anter supradictū est. Itē autem numeroz singulas creatiōes p̄ portiones cōuenientias 7 differentias p̄ferat qui esset longum. 7 ideo de numeroz p̄prietatibus hec sufficient. Hoc solum autem sciam⁹ qz medium inuenire in numeris est difficile vt dicit Isido. quia numeros esse infinitos certissimū est/ quia quantumcūqz aliquem p̄teritis 7 finem faciendum putaueris per additionem vnitatis totum numerum parem vel imparem p̄longabis. Rationem autem 7 p̄prietatem mediū numeralis sic aduertere poteris primo coniunge extrema 7 diuide 7 inuenies medium. verbi gratia. pone p̄ extremis sex 7 xij. simul iunge 7 habebis xvij. partire equaliter decem 7 octo 7 erunt nouem. Et est analogicum in arismetica/ vt medius numer⁹ quocumqz monadibus superat primum totidem superet ab extremo. Superat enī nouē sex in tribus monadibus 7 totidē a xij. nouenarius superatur/ vt dicit Isido. li. ij. vnde superius posita sunt exempla.

De mensuris.

Mensure autem 7 pōdera sepiissime locoz obtinent i scriptura quoz rationes 7 p̄prietates ortuz habent a geometria discipina. nam vt dicit Isi. li. ij. geometria est mensurandi scientia que continet i se lineamenta 7 spacia siue intervalla figuras 7 magnitudines/ 7 in figuris numeros 7 dimēsiōes vt patet in circulis triangulis/ quadrangulis pentagonis/ 7 alijs infinitis d̄ quibus omnibus non est presentis negocij multa diffinire. Sed pauca tāgere p̄pter simplices/ de quibus facit Isi. mentionem dicens sic. geometria q̄ d̄n̄p̄tita est dimēsiō in planum/ in magnitudinem numerabilem/ in magnitudinem rationalem 7 in solidas figuras. Plane figure sunt que longitudine 7 latitudine continentur que sunt iuxta platonem numero quinqz. Numerabilis magnitudo que diuidi potest scōz numeros qui i arismetica edocētur. Magnitudines rationales sunt quarum mensurā scire possumus per iudicium rationis/ sicut irrationabiles quarum mensurā quantitas cogni-

De numero

ta non habetur. **F**igure autē solide sunt que longitudine latitudine et altitudine continentur / ut est cubus. **S**unt autem plane figure plures spēs / ut dicitur idem. quia prima plano pede est circulus qui vocatur circunducta / in cuius medio punctus est quo cuncta contingunt. et punctus illius geometrici centrum vocant plano pede ita. **Q**uadrata figura est in plano quadrata que sub quatuor rectis lineis facit ita. **D**iatracon gramon figura est plana ita. **D**itogonum id est recti angulum figura est. i. triangulus et habet angulum rectum ita. **D**ysopleur? est figura plana et recta subter in solidum constituta ita. **S**pherica est figura in rotundis formata que in cunctis partibus in solidum est equalis ita. **S**ub? est figura propria solida que longitudine latitudine altitudine continetur in solidum ita. **C**ylindrus est figura quadrata habens superius semicirculum ita. **C**onus est figura que ab amplo in angulum fit ita. **P**iramis est figura que in modum ignis ab amplo in acutum consurgit ita. **T**riangulus autem hec disciplina primo puncto cuius pars est nulla. inter omnia mensuranda parva est minima dimensio et tamen maximum partium / quia omnium linearum est principium a quo omnes incipiunt et proceduntur. et in quo omnia finiuntur. **S**ecundum. linea que erecta longitudine sine latitudine que ex equo iacet in suis punctis / quia puncto incipit et in puncto finitur. Superficies vero est longitudo cum latitudine. **S**philitudo autem tria habet dimensiones / scilicet latitudinem longum et profundum siue altum. **E**x istis tribus dimensionibus consistit omne corpus / scilicet ex longo / lato / et profundo. et ex his tribus contingit omnem corpulentam substantiam habere pondus numerum / et mensuram. poteris tamen secundum artem numerandi medium geometricum inuenire. nam eius extrema multiplicata tantum faciunt quantum et media duplicata. ubi gratia sex et tria. faciunt xviii. media huius sunt octo. novem. modo sex multiplicata duodecies faciunt septuaginta duo. scilicet tria. sexies faciunt septuaginta duo. scilicet octo multiplicata nonies faciunt lxxij. similiter novem multiplicata octies faciunt tantumdem. sex igitur et tria. multiplicata faciunt septuagesies dispartitus. media vero sex octo et novem multiplicata tantum faciunt ut dicitur **I**si. li. xij. **C**irculus itaque est linea a puncto usque ad punctum circa centrum equis spatibus circumducta. hec autem est figura simplicissima capacissima ab omni angulositate remotissima / exterius eueria / interni? convexa / motui aptissima et revolutioni congrua. cuius circumferentia a suo

punctuali centro est remotissima / inter omnes figuras est perfectissima / omnes figuras et figurabilia ambigens / omnia potestativa intra se continens et a nullo extraneo preterquam a se est contenta / ut patet in circulo celi qui ambit omnia et non ambitur / continet omnia et non ab alio extrinsecus continetur. unde dicitur **I**si. sicut intra est omnis numerus / ita intra circulum omnium figurarum clauditur ambitus ita et breviter dicam circuli perfectionem et rationem circularē quadam naturali emulatione omnia mirabiliter imitatur. nam circularē formam celum sibi velle dicat et motum / sic planetarum orbem in se circulariter reflectuntur. sic siderum cursus annorum et mensium et diversorum temporum anfractus in se incipere et in se redire continue concemuntur. sic elementa invicem agunt et patiuntur. et que per corruptionem desinere videntur per generationem iterum revertuntur sic primum maris fluxus et refluxus fluunt et refluent / et cum deficient iterum moventur. sic herbe et arborum fructus et semina inde reciproca a se exeunt et in se revertuntur. Sic celestes spiritus a deo creantur per creationem et in deum moventur per affectionem a deo emittuntur per actionem et ad deum revertuntur per gratiarum actionem. Sic et anima rationalis ab aristotele comparatur circulo ratione sue perfectionis et capacitatis. **O**mniū enim figurarum yspimetarum. i. equalis ambitus habentium maximus est circulus. et ideo totus mundus sphericus hanc formam qui ad hoc creatus est ut eum capiat anima per intellectum. **U**niversitatis conditor est deus qui in circulo designatur. nam ut dicitur **I**si. monas monade genuit / et in se suam reflectit ardorem. i. amorem. nam per generationem ab eterno filium et per filium spectat spiritum sanctum qui est ardor. i. amor unusque nexus. nam deus per ab eterno se intelligit perfecte / et intelligendo perfecte se diligit / que dilectio ultra se ad aliud non extendit / sed potius ad intelligendum et intellectum. i. patrem et filium a quibus procedit ipsa dilectio ad modum circuli se reflectit. unde idem est deus in essentia pater intelligens et intelligendo filium gignens et filium a patre genitum et intellectum / et amor a patre per filium procedens / et in utroque se reflectens. scilicet spiritus sanctus. **E**x quo patere potest quod perfectio est in divinis personis quia earum pluralitas trinitas numerum non excedit. **I**deo etiam secundum philosophum interrogat quod esset deus sic respondit. **D**eus inquit est intellectualis sphaera / circulus cuius centrum ubique est / circumferentia autem nusquam. **E**x quo patet quod ratio circuli relictet in qualibet creatura.

Triangulus est figura habens tres angulos equales duobus rectis. quid autem sit angulus rectus alias determinatur. comparatur autem gigno vegetabilis que habet tres

potentias in se se3 generatiuam / nutritiuam /
 7 augmentatiuam / triangulo qui primus est
 omnium figurarum geometricarum / quia vege-
 tabilis est prior omnium animarum habens in se
 remanentem potentiam. Est autem triangulus inter figu-
 ras angulares primus quia solidam habet longitudinem
 7 latitudinem. 7 ideo omnis figura habens
 plures angulos ut tetragonus. i. quadrangu-
 lus pentagonus 7c. tot in se producit angu-
 los quot linee ab angulo in angulum prae-
 tur ut patet in quadrangulo qui duos continet tri-
 angulos si ab vno angulo ad alium angulum oppo-
 situm linea deducatur ut hic 7 si ab alio an-
 gulo linea ad oppositum prae-
 tur duo triangulos continebit ut hic 7 sic in om-
 nibus figuris alijs tot eadem di-
 cuntur trianguli quot ipsa figura angulos habere contigit
 ut quadrangulus quatuor eductis lineis tri-
 angulos quatuor continebit. 7 pentagonus qui-
 bus 7 exagonus sex. 7 aptagonus septem. 7 sic
 de alijs ut dicit boetius libro arismetico-
 rum c. vi. at vero triangula figura sic per angulos di-
 uisa in alias figuras non resoluitur nisi in seipsas
 in tres enim angulos diuiditur ut patet hic
 adeo enim est haec figura latitudinis pri-
 ceptus ut ceterae superficies in hac resoluantur ipsa
 vero quoniam nullis est principijs obnoxia neque ab
 alia latitudine sumpta ita in seipsam solua-
 tur / ut dicit idem ibidem. Nulla vero potest ex-
 cogitari figura angularis que non habeat ortum
 7 principium a triangulo. nam triangulus omnium
 aliarum formarum 7 figurarum est principium 7 elemen-
 tum. Et hoc patet in numeris. nam quaternarius na-
 scitur ex ternario qui triangulus est siue trigon-
 us 7 ex vno qui praeter trigonum est generatur
 nam hanc dignitatem habet unitas que nisi est omnium
 numerorum ut in se vim obtineat non actu sed praeter
 te omnium numerorum qui ab ipsa generantur / ut
 dicit idem boetius li. ij. c. xvij. sic 7 pentago-
 nus ex quaternario supra se posito 7 unitate
 que vicem supplet trianguli generatur. 7 sic de
 omnibus alijs numeribus figura potest ostendi
 quod semper ex figura triangula quilibet numerus
 generatur / sicut ibi in terminis boetius deter-
 minat manifeste ponens exemplum in tetragonis
 pentagonis exagonis 7 in alijs multis.
 Dabet 7 aliud singularis proprietatis figura
 triangularis quia omnis alia figura sibi po-
 test esse basis 7 ex base supposita potest surge-
 re figura triangularis quia omnis alia figu-
 ra pyramidalis que habens in se formam trian-
 gularem tot in se continet triangulos quot con-
 tinet angulos in seipsa basis. ubi gratia si po-
 natur quadrangulus per base potest super sur-

gere figura pyramidalis / tot in se continens tri-
 angulos quot in se tetragonus id est quadra-
 gulus dignoscitur angulos in se continere / ut
 patet in hac figura **S**imiliter in basis fu-
 erit pentagona pyramis surgens trian-
 gularis quinque triangulos representare pote-
 rit supra basim ut patet in figura pyramidalis
 posita supra basim pentagonalem ut hic
 Sic etiam supra basim exagonam potest
 surgere pyramidalis figura sex continens trian-
 gulos manifeste. 7 sic de alijs. Ipsa etiam figu-
 ra trianguli potest pyramidis esse basis ut
 dicit idem. 7 in ipso triangulo pyramidalis tri-
 plex triangulus secundum tres angulos pote-
 rit inueniri / ut patet hic **A**d ista ita vide-
 tur diuina dispositio in omnibus sed po-
 tissime in numeris 7 figuris. De alijs autem fi-
 guris tam numerabilibus quam geometricis mo-
 do videtur super sedendum propter difficultatem
 7 infinitam figurarum diuersitatem quibus
 singularium considerationum maximam con-
 ferat utilitatem theologiae discipline ut patet in
 quadrangulo qui est inter figuras 7 numeros
 solidissimus equis latentibus distinctus 7 eua-
 gelicam representans doctrinam / que per de-
 cem partes orbis immobilem optinet verita-
 tem atque firmam. ut dicit Beda super gen. An-
 gulus autem multarum figurarum est commu-
 ne subiectum quia omnes praedictae figure sub
 diuersitate angulorum terminantur. Est autem an-
 gulus duarum linearum alterius contractus
 Secundum modum autem contingendi se va-
 riatur angulus / quia nunc rectus nunc obli-
 quus vel reflexus nunc acutus nunc obtusus.
 Maxima autem virtus consistit in angulo re-
 cto quia in ipso tota virtus que consistit in li-
 neis a basi confluentibus ad angulum for-
 matur propter linearum concursus pariter 7 con-
 tactum ut patet in oculo qui omnia compre-
 hendit sub angulo. nam radij qui linealiter ve-
 niunt a re visa faciunt unam pyramidem cuius
 conus est in pupilla 7 basis in re visa 7 hi ra-
 dij in angulum in centro pupille 7 per angu-
 lum illum pyramidalem formatur visus / ut di-
 cit auctor perspectivae. quere supra li. ij. de ma-
 terna visus. 7 in li. v. de materia oculorum. Par-
 tes itaque oppositae inter se oppositae 7 ab inui-
 cem superant in angulis conueniunt 7 pariter in
 unum finiuntur. Pauca itaque de natura figu-
 rarum 7 angulorum exempli gratia sunt hic di-
 cta / ut sciamus quia illorum ratio non est necessaria
 ad diuersa mysteria diuinae paginae cognoscen-
 da que sub numerorum 7 figurarum metaphoris
 multiformiter sunt velata. nam sicut circulus

De pondere

omnibus hmunis / libera sine obstaculo 7 of-
 fensa vt dicit idē lucretius. Priuata via est q̄
 vicino municipio est data. hec solet esse open-
 diofa gramiosa qz pedib⁹ itinerānium minus
 trita et vtraqz pte vie arborib⁹ consita. Agger
 est media strate eminētia coaggregatis lapidi-
 bus / ab aggere. i. a coaceruatione quā hystori-
 ci viā militare dicunt. de qua dī. Qualis se-
 pe vie depreſus i aggere serpens. Iter nis. ē via
 q̄ ab hoie quocūqz in pōt. Differunt tamē iter
 7 initer. Iter. n. est loc⁹ trāſitu facilis. 7 iō ap-
 pellatur iter. Initer autē est iter louge vie 7 ipe
 labor ambulādi vt quouelis puenias. Seme-
 mita autem est mediuz initeris a semitu dicta
 Semita vero boiz. callis nō pecudū vt feraz
 callis. n. est iter pecudū iter mōtes angustū 7 a
 collo pecudū tritū 7 pduratū. 7 iō a callo ē vo-
 catū. Tramites sunt in agris transuersa itine-
 ra sic dicta / eo qd ad recra viā trāsmittant. Di-
 uersū siue diuersoz est fluxus viaruz via. s. ten-
 dens in diuersa. diuerticulū autē est digressio a
 latere vie publice vel priuate. Buiuz est dua-
 rū viarū p̄cipiū quaz vna tendit ad dexterā
 alia ad sinistra. 7 est loc⁹ vt sepi⁹ periculosus
 7 suspectus / nā i buijs insidiātur fures 7 ra-
 ptores. In buijs etiā expectant vel circūueni-
 unt meretrices. Est etiā locus ambiguus. q̄a
 que via sit tenēda sepi⁹ dubitatur. 7 iō ponū-
 tur in buijs imagines / 7 cruces vt sciat quaz
 partē vie tenere debeāt transeuntes. Lōpeta
 est locus in quo vie copetunt multe 7 cōueni-
 unt sicut triuie 7 quadruuie / 7 ē locus piculo-
 sus 7 dubius sicut buiū. Ambitus ē iter vici-
 noz loca 7 edificia loc⁹ duoz pedū 7 dimidiū
 ad circueūdi facilitatē derelicus 7 ab ambien-
 do. i. circueūdo siue ab ambulādo sic ē dicitur
 Orbis est vestigiū rote sic dicta ab orbicula-
 ri figura rote que p̄rimēdo puocat 7 p̄fidat
 Aquis dī loc⁹ quo peo agi solet 7 est tūc diuo-
 sum 7 fluxosū. Vestigiū ē pedis signū plāta i
 terra vel in puluere impressū. sic vocatū / qz p ve-
 stigū vie p̄tereūtū instigātur 7 imprimūtur. re-
 linquūt autē pedū aialū i suis vestigijs quod-
 dā odoris idiciū quo a canib⁹ venaticis 7 ab
 alijs feris sepi⁹ deprehēdūtur. qd scies leo de-
 let sua vestigia cauda sua ne ab isequētib⁹ co-
 gnoscat. Dec⁹ mēlaraz p̄prietatib⁹ 7 diffe-
 retijs dicta sufficiāt. 7 que super⁹ dicta sūt sū-
 pra sūt de Jsi. li. xv. c. vltimo.

De pondere.

Ponderū etiā vt dicit Jsi. sicut 7 mensuraz expedit scire modū. Lūcis enī corpis rebus nature potētia pōd⁹ dedit / suū quoqz regit omīa pōdus. 7 iō pōdus a ponē do est dicitur. oīa. n. ponit pōdus 7 collocat i suo loco / qz nihil aliud est pondus nisi impetus rei tendētis ad locū suū. Duplex autē ē pōderis p̄cipiū effectiū scz leuitas 7 grauitas vnde leuitas in simplici materia 7 subtili mouet sursum / nec quiescit donec veniat ad locū suum. 7 ideo ignis sub pondere mouet sursum nec quiescit donec veniat ad speram suā. Ecōtrario grauitas in materia dominās corpulēta 7 terrestri mouet deorsū nec quiescit donec centrū inueniat ad qd rēdit. 7 ideo oīa grauia suo pondere centrū petūt. vnde omnis materia rara 7 subtilis duplicem habet causam leuitatis. nam talis materie partes cū sint subtiles mouentur a centro ad circūferētiā nec quiescunt quousqz tangunt eam. talis etiā materia propter partium rarefactionem plurimum est porosa 7 eius partes sibi intrat virtus ignea que partes terrestriores dissoluit 7 consumit. 7 siccotū corpus leuigat 7 sursum dicit. vñ calor maria est cā 7 potissima leuitatis sicut frigiditas cui⁹ motus ē a circūferētia vsqz ad cētrū cā ē cōpactionis p̄tū 7 coadunatiōis 7 p̄ p̄ns grauitatis. vnde oē corp⁹ quanto ē solidi⁹ 7 spaciū / tāto graui⁹ / 7 quanto rari⁹ / tāto leui⁹ inuenit. 7 cū pōdus respiciat tā leue q̄ graue rōne idinatiois vtriusqz ad locū suū sibi a natura naturaliter deputatum nomē tamē pōderis sibi vulganter vēdicat rō grauitatis. nā que descēdūt p̄pter suaz grauitatē dicunt pōderosa. q̄ nō ascēdunt sursum leuia dicunt 7 p̄ oppositū pōderosa vsualit̄ diuidunt. 7 iō. d. Jsi. li. xv. qd pōd⁹ dān ē pē- sur / eo qd i statera pēdeat iam libramē. Sedz aut istū modū sumēdi vsualiter foritur noie pōderis aliquādo res i qua fit pōderatio. alī quādo res pōderata. alīqū massa circa quam res pōdere iudicāda pōderat. Instrū itaqz i quo pōderatio fieri cōsuevit / diuersimode nūcipatur. dī. n. trutina q̄ s̄z Jsi. ē gemia pōderāda / vt sūt cetenaria 7 taira. sicut momen- tāca p̄ pua modicaqz pecūia appēdēda. Statera a stādo ē dicta eo qd duab⁹ lātib⁹ i vno i medio stilo librata cōliter stet. Zances autē dīcūt apbi enei duo tenuissimi i quoz vno pō- tur pōd⁹ pōderās. in alio res pōderāda. Est itaqz iustū pōd⁹ qñ abe lācel cū suis pōdenb⁹

equaliter sibi inuicem correspondent. Stylus aut siue lingua sequens lance magis pondera te momentu statere noiatur. vocat filu mediū quo trutine statera regitur et lances adequant et amen/ vt dicit idem. Uniuersū aut ponderi certus est modus noibus ppijs designatus vt dicit Ipsi. Calculus enī dicitur minima ps ponderis et est quarta pars oboli constans ex pondere duoz granoz lentis et vocabatur calculus ppter paruitate qz calculus ē ita modicus vt sine molestia concutatur. Siliqua xx. ps ē solidi cuius nomē a fructu arboris sumpsit. Obolus siliquis tribus appēditur. fiebat enī olim ex ere ad modū sagitte/ vñ et nomē accepit. sagitta. n. obolus a grecis dicitur vt dicit idē. Scrupulus sex siliquaz pondere pstat et apud grecos dragma vocat et dicitur sic diminutiue a lapillo breui qui scrupus vocat. Dragma ē octaua ps vncie et denarij pondus argenti tribus constat scrupulis. i. xviij. siliquis. Denarij aut ē dicitur quasi p x. numis reputatur vt. d. Ipsi. Solidus ē vocat qz nihil ei deesse vñ. nā veteres integrū solidū dicebant atqz totū. Numisma idē ē quod denarius noie et effigie principis insignitus. nā ab initio numisma num argenteus erat vt dicit Ipsi. Sextula idem ē qd solidus sic dicitur/ eo qz bis sex vncijs copleatur. hanc vulgus aureū solidū vocat/ cuius tercia pte tremisse vocant/ eo qz solidū fiat tremissis. Sextula bis assūpta duellā facit. ter posita staterē reddit vt dicit ibidem Ipsi. Stater ē medietas vncie appēdens aureos tres. vnde et vocatus ē stater quasi tribus solidis stet. hic et semuncia qz semis h 3 de vncia. hic ē semissis qz ponderis semissis ē quasi semis assis. vt dicit idē. Est aut assis minimū in pondibus sicut vnitas in numeris vt dicit gl. ibi. nōne duo passeris esse veniūt. Quadrās quartā partē vncie ponderat et dodrās dicit in greco. sidus in latino. sicca dicit in ebreo habens apud eos vncie pondus. apud grecos vero quēadmodū apud latinos sidus quarta ps vncie ē et stateris medietas/ dragmas appēdens duos. vñ sidus in lris diuinis vncia ē/ apud gentiles quarta ps vncie est dicta/ eo qz vniuersitate numeroz pondex sua vnitare vincat sine vniat et coplectat. constat aut ex dragmis octo. i. scrupulis. xiiij. quod p legitio pondere habet/ qz numerus scrupulorum eius horas diei et noctis metitur/ vel qz librā effiat xij. cōputata. libra xij. vncijs pfititur. et ideo genus pfecti ponderis reputatur qz tot vncijs pstat/ quot mensib' ann'. Est autē libra dicta quasi libera/ qz cūtra intra se pondera predicta cōtinet et cōcludit vt dicit Ipsi.

Bilibris duas cōtinet libras. est enī bilibris duplicata prima. c. dragmis appēditur et ē nomen grecū. Talentū sumū pondus eē dicitur apud grecos. nā nihil calculo minus siue eē quod enim facit vnitas in numeris hoc facit assis siue calculus in ponderib'. talento vero nihil ē maius sed hoc pondus variatur inter gentes. nam apud romanos talentū ē. lxxij. libraz. sicut plautus ostendit qui dicit duo talenta esse. cxxij. libras. Est autem talentū triplex minimū/ mediū et sumū. minimū est. l. libraz. mediū. lxxij. libraz pstat. et illud talentū fuit talentū scūarij Centenarium summū nomen habet eo qz centum libraz pondus ppter perfectionē numeri centenarij instituerunt romani (huc usqz Ipsi do. li. xv. in. c. de ponderibus et mensuris.

Sicut autem subseruit theologie discipline ars numerandi et mensurandi. sic eide famulatur scientia modulandi nam musica que modulatio omnis in sono et in cantu ē per uia sacre scripture misterijs valde ē necessaria nā ipse mundus quadā armoniaca proportione fertur esse cōpositus vt dicit Ipsi. li. iij. et celum ipsum sub cōsonantie modulatione dicitur circūagi et reuolui. nā musica mouet effectus. p uocat et diuersos habitus sensus. In prelijs quoqz turbe cōtentus pugnātes accēdit. ac quāto uebementior fuerit clangor/ tāto fit animus ad certamen fortior. siquidē et remiges cāmus hortantur ad tolerandos quoslibet labores. animus enim mulcet et singulorū opey fatigationes uocis modulatio cōsolatur. exercitatosqz anios sedat musica (sicut legitur de dauid) qui a spiritu imundo saulem arte modulationis liberauit. Ipsas quoqz bestias nec non et serpentes uolucres atqz delphias musica p uocat ad auditum. Sic uene sic nerui corporis et eoz pulsus/ sic omnes corporis artus uirtute armoniaca pariter sociantur/ vt dicit Ipsi do. Musica autem tres sunt partes scilicet armoniaca/ ritmica/ metrica. Armoniaca uero est que discernit in sonis acumen et grauē scdm artem et thesim scz eleuationem et depressionem et proportionalem soni et uocis mutationem. Et ē armonia dulcis cantuz consonantia proueniens ex proportione debita in diuersis uocibus/ flantibus/ pulsibus siue sonis. nā vt dicit Ipsi do. aut uoce editur sonus/ sicut per fauces aut flatu sicut p fistulā atqz tubā. aut pulsu ut p cibalū vel citbarā et hmoi q p cussa sūt cantata. Et dicitur armonia ab ad et monos. i. vna

quod ad unam concordiam tendunt in cantibus omnes voces ut dicitur b. nā in oī melodia cōgūtur plures voces siue soni. et hi concordēs / quod ubi est vox una tantū aures non placat / sicut ē vox cuculi siue cantus. ubi autē plurius puta diuersitas nō delectat / quod talis diuersitas cōtra discordiā nō cantū sed ululatū p̄creat. sed ubi ē vocū plurimaz et diuersaz cōcōrs vno ibi armoniaca p̄portio est et modulatio / siue dulcis simphonia. vnde Jsi. simphonia inq̄t est modulationis tēperamentū cōcōrdans sonis in grauibz et acutis. et per hāc armoniaz voces acutiores et grauiōres cōueniunt et concordant / ita ut si quis ab eo dissonent sensus auditus offendat. et talis cōcordia vocum dicitur eufonia que ē vocis suauitas que a suauitate et melle dicitur melodia cui cōtraria est dyaphōia s. vox dissonans siue discrepans et deformis. Ad melodiā autē armoniacā faciendam requiruntur dyastema / dyeses / tonus / ypludius / podorius / arsis / tēsis et suavis vox siue sonus tēperatus. dyastema itaq̄ dicitur vocis spaciū ex duobz vel pluribus sonis aptatuz. dyesis dicitur spaciū et deductio modulandi atq̄ vergendi d̄ vno in altero sono. Tonus est acuta enūciatio vocis. Est enim armonie differētia et quantitas que in vocis accētū vel tenore cōsistit / cuius genera in xv. partes musici diuiserunt / ex quibus dicitur yperludius nouissim⁹ scz acutissimus. podorius autē oīuz est grauis simus / ut dicit Jsi. Arsis est vocis eleuatio et fit cantus incium. Tēsis est positio et hec est finis ut dicit Jsi. vnde cantus est vocis inflectio. Nā sonus directus est ut dicit idē. et sonus p̄cedit cantū. oīs enim vox est sonus sed nō econuerso. nam sonus est obiectū auditus quod quicquid auditu percipitur sonus dicitur ut fragor arborū. collisio lapidū. strepitus fluctuuz et ventoz. garritus auiū. mugitus animalū. voces et clangores boiuz / et percussiones organoz. Vox autē p̄p̄tē dicitur sonus ab ore animalis platus ex aere aut percussio et ad superficiē duri corporis alliso generatur sonus cui⁹ allisionis percussio citius et facilius visu percipitur quā eius sonitus audiatur. et ideo citius videtur p̄cedens coruscatio quā tonitruo auris hominis percipitur. Vox autē est aer tenuissimus plectro lingue formatus. et ē quedā vox significatiua naturaliter vt garritus auiū et gemitus infimoz et alia ē significatiua ad placitū vt vox boi artilata et ad aliq̄d verbū p̄ferendū rōnis imperio lingue organo informata. vox. n. verbi vebialū ē nec pot̄ cōceptū verbū in mente externus exprimi nisi vocis admīniculo mediante

p̄feratur. vñ intellectus p̄rio verbū in mēte gignit quod per vocē postea ore p̄mit. vnde vobz ex mente genitū et conceptū per vocē quasi per organū se exterius ostendit. Vox autē disposita ad cantū et ad melodiā hz has p̄p̄tates ut dicit Jsi. Suaves inquit voces sunt subtiles et spisse et dare et acute et perspicue. Subtiles sunt in quibus spūs non est fortis / qualis est in infantibus et in mulieribus / et in alijs non habentibus nervos grossos fortes et spissos. nam subtiles corde emittūt voces siue tonos tenues et subtiles. P̄diques vero voces et spisse sunt quā spiritus multus egreditur vt sūt voces viroz. Clare quando bene sunt tūmule et sonore et omni raucedine ipennixte. Acute sūt voces quando sunt valde alte. Perspicue voces sunt que longius protrahuntur ita vt continuo impleant omnem locum / sicut clangor tubarum. Dura vox est rauca et quando violēter emittit sonum suum sicut tonitruum est et sicut sonus inacidis quādo percussit ferrū durum. Aspera vox est rauca et que dispergitur p̄ minutos et dissimiles pulsus. Leca vox ē que cum mox emissa fuerit concessit / atq̄ suffocata nequāq̄ longius producit / vt patet in fistulibus. Tūnuolenta vox est mollis et vox flexibilis atq̄ leuis et hec est dicta vniuolēta a vinnio hoc est a timno molliter reflexa. p̄fecta autem vox est alta suavis fortis et clara. alta vt in sublimi sufficiat. clara vt aures impleat. fortis ne trepida deficiat. suavis siue dulcis vt auditum non detereat / sed potius vt aures demulceat / et audientium animos blandendo ad se alliciat et conuertat. si ex his aliq̄d defuerit vox p̄fecta nequāq̄ erit / ut dicit Jsi dō. Est p̄terea armonia organica que ex flatu constat quando scilicet aliqua instrumenta artificialiter preparata flatu debito persufflantur / ex cuius flatu quantitate et organū variā qualitate diuersi soni artificialiter p̄creantur vt patet in organis tubis fistulis et consimilibz que omnia vanos sonos promunt. Organum est generale nomen vasoz omniū musicorum. specialiter tamen appropriatum est instrumento ex multis compositio fistulis / cui folles adhibentur. et hoc solo musico instrumento vtitur ecclesia in prosis in sequentijs et hymnis p̄pter abusum histrionū cietis alijs tere instrumentis.

Vox a turenis p̄mitus est inuenta. de quibz Thirgi. Turenusq̄ n̄be mugire p̄ etbera clāgoz vtebāt

autem antiqui tubis in preliis ad hostium ter-
rificationem / ad comilitonum animationem
ad equorum bellicorum in pugnam puoca-
tionem / ad bellozumi muniendaz sgressione
ad significanda in certatiuis cu victoria vene-
ratione ad fugiendu siue fugitiuoz reuocatio-
ne. Itē vrebatur tubis in festis et in conuiuijs /
ppter populi couocationē / ppter exercitatio-
nē ad dei laudē / et ppter letitie et gaudij pconi-
satōez. et iuitatōez pceptū. n. fuit iudeis vt i bel-
lis tubis factis dangerent et etiā in initio no-
ue lune buccinarent / et vt annū iubileū qui an-
nus erat remissionis tubaz sonitu pnuācerēt
et gaudiū ad quietez oibus pmulgarent. Est
autē ppterie tuba vt dicit Isi. li. xviii. instrumē-
tū bellicis certaminibus adhibitu ad denūci-
anda signa belloz vt vbi exaudiri preco non
poterat pre tumultu / sonitus tube dangentis
attingeret. Et dicit tuba quasi tona. i. caua. inte-
nus. n. est cōcaua et valde plena ppter ampli-
orē flatus receptionē. exterius autē est rotunda
circa tubantis orificiū valde stricta / sed i par-
te anteriori multū āpla manu clāgētis ad os
ponitur / regitur / erigitur / deprimitur / et tenet
cuius sonus varius ē vt. d. Isi. Nā interdum
canit vt bella comittatur. interdū vt eos q fu-
giūt isequant. interdū vt exercitū itra se recipiāt

Bucina dicitur quasi vocina / pua scz
tuba cornea vel lignea siue enea /
qua signū dabatur antiquitus con-
tra hostes. nā vt dicit Isi. li. xviii. pagāi agre-
stes ad omnē vsū panter sono buccine puoca-
batur. vñ ppterie buccina agrestibus signū fu-
it. de quo persius. Buccina cogebat pscos ad
arma quintes. hmoi clāgor buccinū dicit. vt. d.
idē. buccinis autē corneis vrebatur bebrei pre-
cipue in kalendis i memoriā liberatōis ysaac
p eo cornuto aniete i sacrificio imolato vt. d.

Tubia dicitur et dicitur / eo q de ceruinis
tubis et binuloz creditur penit fuis-
se facta. hinc tybica dixerunt tybiarū cānis. vel
scdm. b. tybia dicitur a tybim quod ē cirpus vt ca-
lamus / qz a calamis quibusdā tale instrū an-
tiquitus fiebat. et hinc dicitur hic tybicē. huius
nis. ille qui tybia canit. et fuit quōdā instrū lu-
gubre quo vrebatur hoies in funetibus mor-
tuoz vt. d. gl. sup. marbe. ix. cū audisset tybici-
nes et. i. carnē lugubre canētes.

Calamus a calādo ē dicitur. i. a fū-
dēdo voces / et ē generale nomē fi-
stulaz. nā fistula est dicta / eo q vocē emittat.
nā fos grece vox latine. stolia vero emissa. vñ
fistula quasi emittens sonū siue vocē / hac vtū-

tur venatores qz eius sonū cerui libēter audi-
unt. sed dū vnus venatoris fistulatione ceru-
ed auditū allicitur / mox ab alio q quo nō pre-
cauet sagittatur. vox autē fistule decipit volu-
eres dū canēdo eaz simulat et fingit voces. vñ
de dicitur fistula dul. ca. vo. et. fistula insup dele-
tat oues. et iō fistulis vtūtur pastores dū vigi-
lant sup gregē suū vnde et quidā noie pan. dī-
cebatur esse deus pastoralis qui prius dispa-
res calamos ad cantuz adaptauit / et studiose
arte cōposuit. de quo Virgil. dicit. Pan pri-
mos calamos ceto coniungere plures. Insti-
tuit / pan curat oues omniūqz magistros et.
et iō qz instrumētū fistulaz ab eo inuentū pan-
donū ē vocatū. vt dicit Isi. ad hoc fistulis se-
erant vigiles vt eaz melodie suauitate ad
dormiendum citius et suauius puocent in le-
culis quiescentes.

Simphonia est genus ligni fragilis
cuius rami sunt concaui et vacui
atqz plani. vnde tybie cōponūtur
et quedā spēs simphonie. vt dicit Isi.

Simphonia est instrumentum mu-
sicum qd fit ex ligno concauo pel-
le conteta in vtraqz parte sua quā
multa binande uirgulis ferunt. fitqz in ea ex-
concordia grauis et acuti suauissimus cantus
vt dicit Isi. simphonia tamen dicitur collatio
et concordia quozūcūqz signoz / sicut chorū
dicitur concors vnitas diuersarum vocuz. vt
dicit glo. super luc. xv.

Armonica richmica est canora me-
lodia ex pulsu et percussioe nervo-
rum et tinnitu metallorum gene-
rata. et huic armonie diuersa subseruiunt instru-
menta vt tympanum / cymbalum / lira / citbara
psalterium atqz sistrum.

Timpanum est pellis siue corium
ligno ex vna parte extentum. Est
enim pars media simphonie in si-
militudinem cribri. et virgula percuntur / quē
admodum percuntur simphonia vt dicit Isi
cui si iuncta fuerit fistula dulciorem reddit me-
lodiam.

Citbara ab apollie ē reperta / scdz
grecorum opinionem. Est autem
citbara similis pectori humo / eo
q sicut vox ex pectore / ita cantus ex citbara p-
cedit. et ideo sic est appellata. nam pectus tori-
ca citbararum appellatur. paulatim autē plu-
res eius species extiterunt / vt psalteria / lire et
huiusmodi. et alique habent formam quadra-
tam. alique triangulem. cordarum etiam nu-
merus multiplicatus est et comutatum genus

veteres aut vocauerunt cithara fiducula vel fidi-
ce qz bene parit iter se corde eius. qm bene
conuenit inter quos fides e. habebit eni citha-
ra septē cordas. vnde Virgi. Septē sūt soni
septē discrimina vocū. discrimina aut sunt di-
cta ideo qz vna corda vicine corde simile sonū
reddit. ideo aut sunt septē corde. vel qz totam
vocē implēt vel qz septē motib⁹ sonat celū. Cor-
da aut ē dicta a corde qz sicut pulsus cordis ē
in pectore/ ita pulsus cordarū ē i cithara. has
primo mercunius excogitauit iō qz prior i ner-
uos sonuz strinxit vt. d. Ili. Corde aut quat-
to magis sunt sicce ⁊ etiā magis tense/ tanto
amplius sunt sonore. plectrū aut dicitur instrumē-
tū quo tēperantur corde ⁊ tenduntur.

Psalterium a psallendo idest a cāta-
do est noiatū eo qd ad eius voces
chorus cōsonādo respōdeat. Est
aut similitudo cithare barbarice i modū delte lit-
tere. sed psalterij et cithare hec est differentia.
qz in psalterio lignum habet concuum. vnde
sonus redditur superius et deorsum feruntur
corde et desuper sonant. Cithara vero conca-
uitatem ligni inferius hz. Psalterium hebrei
habent deca cordem idest decem cordarum se-
cundum numerum decem preceptorum. fuit
autem optime eius cordule d auricalco et eni
de argento.

Tira a varietate vocum est dicta eo
qz diuersos sonos efficiat. vt. d.
Ili. Liram primo a mercuro
fuisse inuentam dicunt hoc modo. Cum regre-
diens nilus in suos meatus varia in campis
animalia reliquisset relicta est etiam ⁊ testudo
que cum putrefacta esset et nerui eius reman-
sissent extenti infra conchaz percussa a mercu-
rio sonū dedit. ⁊ ad eius spēm lirā fecit/ ⁊ tra-
didit orpheo qui huius rei maxime fuerat stu-
diosus. vnde dicebatur eadē arte nō soluz fe-
ras sed etiā saxa ⁊ saluas cantus modulatiōe
applicuisse. banc. s. lirā ppter studij amorem
⁊ carminis laudē inter sidera locatū esse musi-
ci fabulantur/ vt dicit Ili.

Cymbala sunt quedam instrumen-
ta musica q̄ percussa inuicē se tāgūt
⁊ sonū faciūt ⁊ tinnitum.

Sistrū ē instrumentū musicū sic ab
inuentrice vocatū. Naz ysis regia
egyptioꝝ sistrū iuuisse pbat. vñ
Iuuenalis. Isis ⁊ irato feriat mea lumina si-
stro. iō mulieres hoc vtunt sistro/ qz eius iue-
trix fuit mulier. vnde ⁊ apud amazones sistro
ad bellū feminaz exercitū aduocantur.

Tinnitabilū a tinniendo ē dicitur
⁊ est parua nola vel cāpanella. q̄
re supra de vasis i littera. v. habet
aut cāpana hoc ppriū qz dū resonando alijs
pficit et frequenti ictu se cōsumit. Hec ⁊ mul-
ta alia deseruiunt musice discipline. cuius scia
tractat de vocibus ⁊ sonis. Considerat autē
nihilominus rez naturalū dispositiōes ⁊ nu-
meroz pporiōnes/ sicut exemplificat boet⁹.
de numero duodenario cōparato ad sex/ ⁊ ad
alios numeros inter medios dicēs sic. Inuēie-
mus inquit hic oēs musicas consonātes. Nā
octo ad septē. ⁊ nouē ad xij. cōparati sesquiter-
ciam pporiōne reddunt/ ⁊ simul faciunt dyas-
tesseron consonantiā. sex vero ad nouē ⁊ octo
ad xij. cōparati reddunt sesqui alteram ppori-
ōne ⁊ dyapente efficiunt simphoniam xij. ve-
ro ad septem considerati duplicem quidē red-
dunt pporiōne ⁊ dyapason simphoniam cā-
tant. octo igitur ad nouem ipse contra se me-
dij considerati epodonum inungunt qui in mu-
sica modulatione tonus vocatur/ qui omnium
musicorum sonorum mensura est communis.
Omnium enim sonorum est paruissimus. vñ
de notandum est qd inter dyatesseron ⁊ dyapē-
te consonantiarum tonus differentia/ tonus
differentia est sicut inter sesquiterciam ⁊ sesqui-
alteram pporiōnem sola est epogdolis diffe-
rentia (huicqz boetius in. ij. arismetice. c. vl-
timo. g. dicit etiā idē in plogo primi libri sic
Musica inquit quantum vel q̄ prior sit nūe-
roz vis ex hoc pbari pōt. qz pōra sūt illa nati-
raliter que p se p̄stāt. nā illa q̄ ad aliqd referūt
qz ⁊ ipa musica modulatio nūeroz noib⁹ ad-
uocat vt pz. dyatessero. n. ⁊ dyapēte ⁊ dyapa-
son ab antecedētis nūeri noib⁹ nūcupāt. Ipo-
nū quoqz sonoz aduersū se pporiō solū ⁊ nō
in alijs nūeris iuenit. nā q̄ son⁹ in dyapason
simphoniam. i. duplicis nūeri pporiōe colligit
q̄ dyatesseron ē modulatiō epitrica collatiōe. i.
sesquitercia colligit vel p̄pōit quā dyapēte sim-
phoniam vocāt/ hemiola mediāte iūgit q̄ i nu-
meris epegdus. i. supra octo dicitur ⁊ eton⁹ i mu-
sica/ vt. d. idē. Sesquitercia pporiō i arismetri-
ca dicitur dyatessero i musica ⁊ q̄ hemiola. i. sesqu-
altera pporiō i arismetica dyapēte dicitur i mu-
sica. Est aut dyapēte ⁊ dyapason consonantiā q̄
maior vōz hz miore notulā duplo ⁊ eius me-
diatatem.

Sesquitercia nūerus ē nūerus nūe-
ro p̄patus habēs tertiā p̄te miore
Si no habuerit quatuor sesquiquarta ⁊ si quōqz ses-
quiquarta ⁊ sic p̄terit. vñ sesquitercia ē q̄ miore p̄pa-
tus hz eū semel ⁊ ei⁹ tertiā partē. verbi gratia

si quatuor compares tribus habebit in se quaternarius totum ternarium et ternarius tertiam partem s. unum. et si octo ad sex octenarius habebit totum senarium et tertiam partem eius. s. binarium. et si duo decim nouenarius/duodenarius continebit totum nouenarium et eius tertiam partem. s. ternarium. Sic similiter. xxx. paueris ad. x. et. xx. ad. xv. et. xxiii. ad. xvii. et ita de alijs sic semper inuenies quid sit numerus sexquitercius.

Numerus vero sexquialter est quam numerus maior comparatus minori continet totalem numerum minorum et eius medietatem. verbi gratia. ternarius comparatus binario habet in se duo et eorum medietatem scilicet unitatem. sic sex continet in se quatuor et eorum medietatem. s. duo. sic nouem senarium in se claudit et eorum mediam partem scilicet tria. sic. xii. ad octo. et xv. ad. x. et sic de alijs.

Et siquidem verba in se sunt profunda plurimum et obscura nisi his qui in arismetica instructi sunt et etiam in musica disciplina. nam arismetica geometria et musica sunt voce plurima clariora que minus exercitatis in hominibus penitus sunt obscura. et ideo qui predictorum verborum et proportionum rationem numerorum que vocum et sonorum habere noticiam desiderat arismeticoz et geometroz et musicorum industriam consulere non contemnat. rata. n. ut dicit Isidorus. li. ij. est virtus in terminis figuris et musicis simphonijs que ipse homo sine eis non consistit. quia musica perfecta oia prebent. Res collige itaque ex predictis que ars musica siue armonia contraria et dispersa conualiat graua acuta et acuta grauibz modificat et adaptat. affectiones contrarias et aduersas reconciliat. maliciosos animi motus reprimit et refrenat. sensus debilitatos reparat et confortat. unitatem exemplaris diuini non operibus contrarijs et diuersis maxie preconisat. terrenis celestia. et celestibus terris posse uniri in concordia manifestat. letos animos magis lenificat et tristes magis tristificat que ut. d. aug. ex quadam occulta aie et armonie simili proprietate melodia aie affectibus se confortat. et inde est que dicunt auctores que instrumenta musicalia letum reddunt letiore et triste tristiore efficiunt. Res iduas armonie proprietates quere supra eodem vbi ista et alia verba Isidoro. recitantur.

Ista autem que breuiter de rerum naturalium accidentibus interseruimus vtpote de coloribus/liquoribus ponderibus/mensuris/sonis et vocibus/iaz dicta sufficiant. que ut estimo rudibus et paruulis in christo mihi similibus illa que de proprie

tatibus rerum naturalium in. n. r. particulas sunt digesta sufficere debent ad aliquam inueniendi fittudianam rationem/que de causa diuina scriptura rerum naturalium et earum proprietatum tam exquisitis symbolis vtitur et figuris. Protestator autem in fine huius opusculi quemadmodum in principio que oibus que scilicet diuersas materias in hoc tractatulo continetur parum vel nihil de meo apposui. sed simpliciter sanctorum verba et philosophorum dicta panter et comenta veritate preuia sum securus/ut simplices et paruuli qui propter librorum infinitatem singularum rerum proprietates. de quibus tractat scriptura inuestigare non possunt in promptu inuenire valeant saltem superficialiter quod intendunt. Simplicia siquidem sunt et rudia que excepti vtilia mihi tamen rudi et meis consimilibus eadem iudicauit. et ideo suadeo simplicibus ut bec simplicia non contemnant/ sed cum hoc plenus intellexerint ad subtiliora intelligenda et inuestiganda ad maiorum et doctorum industriam recurrere non differant nec omittant quorum prudentie et arbitrio bec relinquere/ ut minus sufficienter dicta vel excepta corrigant/ et si qua superaddere dignum iudicauerint secundum gratiam eis datam desuper superaddant/ ut illud quod per me pauperem rudem et simplicem aliquantulum inchoatum perducatur ipsorum solertia ad perfectum. Ad ipsius bonorem et gloriaram qui est alpha et omega principium et finis omnium bonorum qui est deus sublimis et gloriosus uiuens et regnans in secula seculorum Amen.

Auctores de quorum scriptis sunt bec extractata sunt isti.

Augustinus. Adamantius. Ambrosius. Daomo Alquinus. Anselmus. Basilus. Beda. Bernardus. Lyprianus. Eritius. Eusebius. Eriostomus. Damasus. Damascenus. Dionysius Elpitus. Isidorus. Bre. Gilbertus. Hieronymus. Isidorus. Innocentius. Leo papa. Albi dhael scotus. Nazarenus. Digenes. Drosius. Petrus Seneca. Pamphilus. Patricus. Rabanus. Robertus lincol. Richardus sancto victore. Simon corin. Stephanus strabus. Inter philosophos autem hi sunt maiores. Aristoteles et Auicenna. Pythagoras. Sapphonius. Rasis. Auerrois. Algazel. Apollinius. Alpbredus anglicus. Dayil medicus. Aldepedes magnus. Almiredus. Boetius. Licero. Laro. Lipio africanus. Constaninus medicus. Domesthenes. Dyaforides. Democritus. Dōar gramauus. Eradius. Epitinius. Eudides

Egidius medicus. Philosophus. Galienus
 medicus. Jorat caldeus. yperius. Juuēalis
 Jobānicus. Kalipus grecus siue arbenien-
 sis. Leucipus. Macrobius. Mercurius. Mi-
 selat astrologus. Ninus delphicus. Ouidi-
 us. Orbasius medicus. Papias. Plato.
 Platearius medicus. Plautus. Persius.
 Permenides. Plinius iunior. Priscianus
 Ruffus medicus. Salustius. Salernitanus
 practicus. Secundus philosophus. Solin-
 us. Simonides. Trimegistus. Theophrastus.
 Titus boetius. Tullius. Theophilus d vri-
 nis. Tholomeus. Varro. Virgilius. Dugui-
 no. Pisanus. Guillelmus. Laches. ypocras.
 ysaac. Zeno. Zorcastes magus Istorum &
 multorum aliorum in istis libellis verba i di-
 versis locis summam & breuiter recitatur. vt
 patere potest diligentius intuenti.

ExPLICIT tractatus de proprietatibus rerum
 editus a fratre bartholomeo anglico ordinis
 fratrum minorum. Impressus per Petrum
 vngar. Sub anno domini. Millesimo qua-
 dringentesimo octuagesimo secundo. die vero
 nouembus. m.

Finis
Laus deo.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

1710
1710

BARTHOLOMEUS ANGLICUS

—•••••—
DE PROPRIETATIBUS
REBUM

Sala	
Gab.	R
Est.	47
Tab.	6
N.º	

R
47
6